

# Civilutskottets betänkande

## 2014/15:CU6

## Familjerätt

---

### Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet ett sjuttiotal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2014 om olika familjerättsliga frågor. Motionsyrkandena gäller fullmakts- och tvångsäktenskap, vigselförrättare, retroaktiva namnbyten, utredningar om faderskap, talerätt i mål om fastställande av faderskap, föräldraskap vid assisterad befruktning, adoptioner, utvärdering av vårdnadsreglerna, automatisk gemensam vårdnad för ogifta föräldrar, införande av en barnbalk, översyn av systemet med gode män och förvaltare, ändringar i lagstiftningen om gode män och förvaltare, framtidsfullmakter, laglott, särkullbarns och efterlevande makars arvsrätt, dödsboanmälan avseende information till bröstarvingar och registrering av testamenten.

Med anledning av motionsförslag föreslår utskottet två tillkännagivanden till regeringen.

Det första förslaget rör utredningar om faderskap för ogifta. Utskottet anser att det finns skäl för regeringen att undersöka de frågeställningar kring den nuvarande ordningen som lyfts fram i motionerna. Det bör vara en uppgift för regeringen att överväga om det finns behov av förändringar och i så fall ta nödvändiga initiativ. Regeringen bör också i ett lämpligt sammanhang återkomma till riksdagen och redovisa resultatet av arbetet.

Enligt det andra förslaget bör regeringen snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag om framtidsfullmakter och behörighetsregler för anhöriga.

Utskottet föreslår att övriga motionsyrkanden avslås.

I betänkandet finns tio reservationer och tre särskilda yttranden.

# Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	7
Utskottets överväganden.....	8
Fullmakts- och tvångsäktenskap.....	8
Vigsselförrättare.....	10
Retroaktiva namnbyten.....	12
Utredningar om faderskap.....	14
Talerätt i mål om fastställande av faderskap.....	16
Föräldraskap vid assisterad befruktning.....	18
Adoptioner.....	21
Utvärdering av vårdnadsreglerna.....	24
Automatisk gemensam vårdnad för ogifta föräldrar.....	28
Införande av en barnbalk.....	30
Översyn av systemet med gode män och förvaltare.....	31
Ändringar i lagstiftningen om gode män och förvaltare.....	33
Framtidsfullmakter.....	35
Laglott.....	36
Särkullbarns och efterlevande makars arvsrätt.....	38
Dödsboanmälan avseende information till bröstarvingar.....	40
Registrering av testamenten.....	41
Reservationer.....	43
1. Fullmakts- och tvångsäktenskap, punkt 1 (SD).....	43
2. Vigsselförrättare, punkt 2 (SD).....	43
3. Föräldraskap vid assisterad befruktning, punkt 6 (C, FP).....	44
4. Föräldraskap vid assisterad befruktning, punkt 6 (V).....	45
5. Utvärdering av vårdnadsreglerna, punkt 8 (V).....	46
6. Automatisk gemensam vårdnad för ogifta föräldrar, punkt 9 (SD).....	47
7. Ändringar i lagstiftningen om gode män och förvaltare, punkt 12 (SD).....	48
8. Särkullbarns och efterlevande makars arvsrätt, punkt 15 (M).....	49
9. Dödsboanmälan avseende information till bröstarvingar, punkt 16 (M).....	49
10. Registrering av testamenten, punkt 17 (SD, FP).....	50
Särskilda yttranden.....	52
1. Adoptioner, punkt 7 (M).....	52
2. Utvärdering av vårdnadsreglerna, punkt 8 (M, C, FP, KD).....	52
3. Utvärdering av vårdnadsreglerna, punkt 8 (SD).....	53
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	54
Motioner från allmänna motionstiden 2014/15.....	54

# Utskottets förslag till riksdagsbeslut

## 1. Fullmakts- och tvångsäktenskap

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:2517 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 12 och 13,

2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkande 22 och

2014/15:2934 av Richard Jomshof och Kent Ekeroth (SD).

*Reservation 1 (SD)*

## 2. Vigselförrättare

Riksdagen avslår motion

2014/15:2517 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 2.

*Reservation 2 (SD)*

## 3. Retroaktiva namnbyten

Riksdagen avslår motion

2014/15:2202 av Börje Vestlund m.fl. (S) yrkande 1.

## 4. Utredningar om faderskap

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna

2014/15:463 av Fredrik Lundh Sammeli och Helén Pettersson i Umeå (S),

2014/15:988 av Rickard Nordin (C),

2014/15:1599 av Patrick Reslow (M) yrkande 1,

2014/15:2517 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 1,

2014/15:2600 av Annika Qarlsson (C) yrkande 17,

2014/15:2984 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 2 och

2014/15:2989 av Emma Henriksson (KD).

## 5. Talerätt i mål om fastställande av faderskap

Riksdagen avslår motion

2014/15:495 av Elin Lundgren (S).

## 6. Föräldraskap vid assisterad befruktning

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:132 av Lotta Johnsson Fornarve m.fl. (V) yrkandena 1–4 och 6 samt

2014/15:2316 av Jan Björklund m.fl. (FP) yrkande 6.

*Reservation 3 (C, FP)*

*Reservation 4 (V)*

## 7. Adoptioner

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:355 av Lotta Finstorp och Olof Lavesson (M),  
2014/15:426 av Cecilia Widegren (M),  
2014/15:454 av Boriana Åberg (M),  
2014/15:578 av Helena Bouveng (M),  
2014/15:1891 av Pia Hallström (M),  
2014/15:1947 av Krister Hammarbergh (M) yrkande 2,  
2014/15:2663 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 4 och  
2014/15:2984 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 1.

## 8. Utvärdering av vårdnadsreglerna

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:84 av Wiwi-Anne Johansson m.fl. (V) yrkande 3,  
2014/15:91 av Edward Riedl (M),  
2014/15:237 av Maria Stockhaus (M),  
2014/15:320 av Eva-Lena Jansson (S),  
2014/15:459 av Kristina Nilsson (S),  
2014/15:772 av Emma Carlsson Löfdahl och Bengt Eliasson (FP),  
2014/15:775 av Barbro Westerholm (FP),  
2014/15:795 av Emma Carlsson Löfdahl (FP),  
2014/15:1050 av Barbro Westerholm och Bengt Eliasson (FP),  
2014/15:1528 av Roland Utbult (KD),  
2014/15:1893 av Pia Hallström och Ellen Juntti (M),  
2014/15:1988 av Gunilla Nordgren och Saila Quicklund (M) yrkandena  
1 och 2,  
2014/15:2264 av Roza Güclü Hedin (S) yrkande 2,  
2014/15:2454 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, FP) yrkande 4,  
2014/15:2495 av Linus Bylund m.fl. (SD) yrkande 13 och  
2014/15:2517 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) yrkande 10.

*Reservation 5 (V)*

## 9. Automatisk gemensam vårdnad för ogifta föräldrar

Riksdagen avslår motion

2014/15:2517 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) yrkande 11.

*Reservation 6 (SD)*

## 10. Införande av en barnbalk

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:985 av Annika Qarlsso (C) och  
2014/15:1852 av Hans Rothenberg och Ulrika Karlsson i Uppsala (M).

## 11. Översyn av systemet med gode män och förvaltare

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:2191 av Kenneth G Forslund (S),  
2014/15:2261 av Ida Karkiainen (S),  
2014/15:2354 av Finn Bengtsson (M),

2014/15:2471 av Eva Lohman och Saila Quicklund (M) och  
2014/15:2600 av Annika Qarlsson (C) yrkande 18.

## **12. Ändringar i lagstiftningen om gode män och förvaltare**

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:2517 av Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) yrkandena 4–9 och  
2014/15:2529 av Jan Lindholm (MP).

*Reservation 7 (SD)*

## **13. Framtidsfullmakter**

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2014/15:2454 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, FP) yrkande 24 och  
2014/15:2984 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 3.

## **14. Laglott**

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:452 av Boriana Åberg (M) och  
2014/15:2559 av Gustaf Hoffstedt (M).

## **15. Särkullbarns och efterlevande makars arvsrätt**

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:2060 av Catharina Bråkenhielm m.fl. (S) och  
2014/15:2984 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 4.

*Reservation 8 (M)*

## **16. Dödsboanmälan avseende information till bröstaringar**

Riksdagen avslår motion

2014/15:2984 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 5.

*Reservation 9 (M)*

## **17. Registrering av testamenten**

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:423 av Robert Hannah (FP),  
2014/15:490 av Susanne Eberstein och Ingemar Nilsson (S),  
2014/15:828 av Rickard Nordin (C),  
2014/15:1629 av Gunilla Nordgren (M),  
2014/15:2197 av Emanuel Öz (S) och  
2014/15:2940 av Sara-Lena Bjälkö (SD).

*Reservation 10 (SD, FP)*

Stockholm den 3 februari 2015

På civilutskottets vägnar

*Caroline Szyber*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Caroline Szyber (KD), Johan Löfstrand (S), Ewa Thalén Finné (M), Hillevi Larsson (S), Jessika Roswall (M), Lars Eriksson (S), Roger Hedlund (SD), Carl-Oskar Bohlin (M), Ola Johansson (C), Emma Hult (MP), Thomas Finnborg (M), Leif Nysmed (S), Mikael Eskilandersson (SD), Robert Hannah (FP), Johanna Haraldsson (S), Shadiye Heydari (S) och Lotta Johnsson Fornarve (V).

# Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet ett sjuttiofem motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2014 om olika familjerättsliga frågor. Motionsyrkandena gäller fullmakts- och tvångsäktenskap, vigselföräktare, retroaktiva namnbyten, utredningar om faderskap, talerätt i mål om fastställande av faderskap, föräldraskap vid assisterad befruktning, adoptioner, utvärdering av vårdningsreglerna, automatisk gemensam vårdnad för ogifta föräldrar, införande av en barnbalk, översyn av systemet med gode män och förvaltare, ändringar i lagstiftningen om gode män och förvaltare, framtidsfullmakter, laglott, särkullbarns och efterlevande makars arvsrätt, dödsboanmälan avseende information till bröstärvingar och registrering av testamenten.

Utskottet behandlar under skilda rubriker de olika frågor som aktualiseras i motionerna.

Motionsyrkandena finns i bilagan.

# Utskottets överväganden

## Fullmakts- och tvångsäktenskap

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om fullmakts- och tvångsäktenskap. Utskottet hänvisar till innehållet i gällande rätt och tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 1 (SD).

### Motionerna

I motion 2014/15:2517 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett lagförslag som innebär att fullmaktsäktenskap inte ska erkännas i Sverige (yrkande 12) och att de inte ska vara uppehållstillståndsgrundande (yrkande 13).

Mattias Karlsson m.fl. (SD) föreslår i partimotion 2014/15:2871 att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett lagförslag om en 24-årsregel som innebär att båda parter i ett äktenskap måste ha fyllt 24 år för att den ena parten ska kunna anhörginvandra från ett land utanför EU till den andra parten i Sverige (yrkande 22).

Ett motsvarande yrkande läggs fram även i motion 2014/15:2934 av Richard Jomshof och Kent Ekeröth (båda SD).

### Bakgrund

För att ingå äktenskap i Sverige ska parterna vara 18 år (2 kap. 1 § äktenskapsbalken). Vid vigseln ska de som ingår äktenskap vara närvarande samtidigt. De ska var för sig på fråga av vigselförrättaren ge till känna att de samtycker till äktenskapet. Vigselförrättaren ska därefter förklara att de är makar. Har det inte gått till så som nu angivits eller om vigselförrättaren inte var behörig att förrätta vigsel, är förrättningen ogiltig som vigsel (4 kap. 2 § äktenskapsbalken).

Ett fullmaktsäktenskap innebär att äktenskapet ingås utan båda parters närvaro. Ett sådant äktenskap kan ingås både genom en vigselceremoni och genom att ett äktenskapskontrakt eller liknande undertecknas. Fullmaktsäktenskap är relativt vanligt förekommande i delar av världen, däribland Syd- och Centralamerika samt Mellanöstern.



Det är inte möjligt att ingå ett fullmaktsäktenskap enligt svensk lag, eftersom det ställs krav på att parterna ska vara närvarande samtidigt vid vigseln. Ett äktenskap som har ingåtts i strid med denna bestämmelse är alltså ogiltigt.

Erkännande av äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag regleras i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap (IÄL). Huvudregeln är att ett sådant äktenskap anses giltigt till formen och alltså erkänns i Sverige, om det är giltigt i den stat där det ingicks (1 kap. 7 § IÄL). Vissa undantag finns dock.

Den 1 juli 2014 trädde civilrättsliga och straffrättsliga lagändringar i kraft som syftar till att stärka skyddet mot tvångsäktenskap och barnäktenskap (prop. 2013/14:208, 2013/14:JuU30, rskr. 2013/14:263). Lagändringarna innebär att möjligheten att erkänna utländska tvångsäktenskap och barnäktenskap har begränsats ytterligare, liksom att motsvarande begränsning har införts när det gäller möjligheten att erkänna äktenskap som ingåtts utan att båda parterna varit närvarande (fullmaktsäktenskap).

Ett äktenskap som har ingåtts enligt utländsk lag erkänns inte i Sverige om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående skulle ha funnits hinder mot det enligt svensk lag och minst en av parterna då var svensk medborgare eller hade sin hemvist i Sverige, om det är sannolikt att det har ingåtts under tvång, eller om parterna inte var närvarande samtidigt vid äktenskapets ingående och minst en av dem då var svensk medborgare eller hade sin hemvist i Sverige. Undantag från erkännandeförbudet kan göras endast om det finns synnerliga skäl (1 kap. 8 a § IÄL).

Utländska tvångsäktenskap, barnäktenskap och fullmaktsäktenskap kan alltså erkännas endast om det finns synnerliga skäl. I propositionen till de ovan nämnda lagändringarna anförs att uttrycket synnerliga skäl används för att tydliggöra den betydande restriktion som ska gälla. Det ska göras en samlad bedömning i varje enskilt fall utifrån de uppgifter som finns tillgängliga. För att synnerliga skäl ska anses föreligga krävs att ett nekat erkännande i det enskilda fallet medför allvarliga konsekvenser för paret eller att det annars framstår som orimligt att inte erkänna äktenskapet (prop. 2013/14:208 s. 135).

Förutsättningarna för att bevilja uppehållstillstånd regleras i 5 kap. utlänningslagen (2005:716).

## **Tidigare behandling**

I samband med riksdagsbehandlingen av proposition 2013/14:208 Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap samt tillträde till Europarådets konvention om våld mot kvinnor behandlade justitieutskottet ett motionsyrkande om att fullmaktsäktenskap inte under några förhållanden ska kunna erkännas i Sverige (bet. 2013/14:JuU30). Efter att ha begärt och fått ett yttrande från civilutskottet ställde sig justitieutskottet bakom regeringens förslag om att utländska tvångsäktenskap, barnäktenskap och fullmaktsäktenskap ska kunna erkännas endast om det finns synnerliga skäl och motionen avstyrktes. Riksdagen följde utskottet.

Motionsyrkanden om att fullmaktsäktenskap inte ska vara uppehållstillståndsgrundande och om en 24-årsregel har behandlats av såväl socialförsäkringsutskottet som justitieutskottet under riksmötet 2013/14. Utskotten anförde att de motsatte sig yrkanden om åtgärder för att försvåra för anhöriga att återförenas och avstyrkte därför motionsyrkandena (bet. 2013/14:SfU6 och bet. 2013/14:JuU30). Riksdagen följde utskotten.

### Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att den 1 juli 2014 trädde bl.a. civilrättsliga lagändringar i kraft som syftar till att stärka skyddet mot tvångsäktenskap och barnäktenskap. Lagändringarna innebär bl.a. att utländska tvångsäktenskap och barnäktenskap samt fullmaktsäktenskap ska kunna erkännas i Sverige endast om det finns synnerliga skäl. Mot denna bakgrund anser utskottet att det inte finns anledning att föreslå någon åtgärd från riksdagen med anledning av motion 2014/15:2517 yrkande 12. Motionsyrkandet bör därför avslås.

Vad därefter gäller motionsyrkandena om att fullmaktsäktenskap inte ska vara uppehållstillståndsgrundande och om en 24-årsregel har utskottet inte någon annan uppfattning än den riksdagen tidigare gett uttryck för, varför motionsyrkandena bör avslås.

## Vigsselförrättare

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om vigsselförrättare. Utskottet hänvisar till innehållet i gällande rätt.  
Jämför reservation 2 (SD).

### Motionen

Mikael Eskilander m.fl. (SD) begär i motion 2014/15:2517 ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att alla vigsselförrättare ska vara skyldiga att viga personer som är ogifta enligt svensk lag (yrkande 2).

### Gällande rätt

För att en vigsel ska vara giltig enligt svensk lag måste den bl.a. förrättas av en behörig vigsselförrättare (4 kap. 2 § äktenskapsbalken).

Den 1 juli 2014 trädde vissa ändringar i lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund i kraft som syftar till att skärpa kraven på trossamfunden och deras vigsselförrättare (prop. 2013/14:208, bet. 2013/14:JuU30, rskr. 2013/14:263).

Ett trossamfund får ges tillstånd att förrätta vigsel, om samfundets verksamhet är varaktig och samfundet har en sådan organisation att det på goda grunder kan antas att äktenskapsbalkens bestämmelser om vigsel och därmed sammanhängande åtgärder kommer att tillämpas. Något tillstånd ska inte ges om det på goda grunder kan antas att befattningshavare inom samfundet kommer att genomföra ceremonier som ger upphov till sådana äktenskapsliknande förbindelser som avses i 4 kap. 4 c § brottsbalken (äktenskapstvång) i fall där någon av parterna är under 18 år eller inte samtycker till att ingå förbindelsen. Enligt andra stycket samma paragraf gäller att om ett tillstånd har getts, får vigsel inom samfundet förrättas av den som har förordnats enligt 2 § att vara vigselförrättare. Enligt tredje stycket gäller att frågor om tillstånd enligt första stycket prövas av Kammarkollegiet efter ansökan av samfundet. Ett tillstånd gäller tills vidare (1 §).

Kammarkollegiet får efter ansökan av ett trossamfund som har fått tillstånd att förrätta vigsel, förordna en präst eller någon annan befattningshavare inom samfundet att vara vigselförrättare (2 § första stycket). Innan en person förordnas till vigselförrättare ska Kammarkollegiet pröva att han eller hon har de kunskaper som behövs för uppdraget. Kammarkollegiet får uppdra åt trossamfundet att utföra denna prövning. Något förordnande ska inte ges om det på goda grunder kan antas att personen kommer att genomföra ceremonier som ger upphov till sådana äktenskapsliknande förbindelser som avses i 4 kap. 4 c § andra stycket brottsbalken i fall där någon av parterna är under 18 år eller inte samtycker till att ingå förbindelsen (2 § andra stycket).

Om Kammarkollegiet finner att ett trossamfund som fått tillstånd att förrätta vigsel inte längre uppfyller kraven enligt 1 §, ska Kammarkollegiet återkalla tillståndet (3 § första stycket). Om en vigselförrättare inte längre uppfyller kraven enligt 2 § andra stycket eller om vigselförrättaren missköter sin uppgift, ska Kammarkollegiet återkalla förordnandet att vara vigselförrättare. I samband med en sådan återkallelse ska Kammarkollegiet utreda om det finns grund för att enligt första stycket återkalla samfundets tillstånd att förrätta vigsel (3 § andra stycket). Ett förordnande att vara vigselförrättare återkallas av Kammarkollegiet, om samfundet begär det (3 § tredje stycket).

### **Utskottets ställningstagande**

Lagändringar som syftar till att skärpa kraven på trossamfund och deras vigselförrättare har nyligen trätt i kraft. Vad som anförs i motionen utgör inte skäl att föreslå att riksdagen ska ta något initiativ i frågan. Motionsyrkandet bör därför avslås.

## Retroaktiva namnbyten

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om retroaktiva namnbyten. Utskottet hänvisar till pågående arbete.

### Motionen

I motion 2014/15:2202 av Börje Vestlund m.fl. (S) begärs ett tillkännagivande om att det bör införas en rätt för transpersoner att få intyg från skolor, högskolor och andra samhällsinstitutioner ändrade retroaktivt när de byter till ny könstillhörighet (yrkande 1).

### Bakgrund

Frågan om att införa bestämmelser om rätt att få identitetsuppgifter i tidigare erhållna intyg och betyg ändrade retroaktivt har berörts av Könstillhörighetsutredningen i betänkandet Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag (SOU 2007:16). Utredningen ansåg att bestämmelser med innebörden att en intygs-givare ska åläggas att ändra i givna betyg eller intyg inte kan föreslås utan att de rättsliga förutsättningarna för en sådan lagstiftning först noggrant utreds. Enligt utredningen skulle det vara ett mycket stort ingripande för exempelvis privaträttsliga subjekt att ha skyldigheter med en sådan innebörd som den angivna. Utredningen anför vidare att det också kan ifrågasättas hur en vägran att utfärda ett nytt intyg eller betyg skulle kunna sanktioneras. Däremot understryker utredningen vikten av att olika intygs-givare m.fl. – även utan att det finns ett lagstadgat krav om detta – ställer sig positiva till framställningar från personer som fått ny könstillhörighet med önskemål att få nya intyg, betyg m.m. utfärdade med den nya identiteten. Utredningen menar att statliga och kommunala myndigheter bör utfärda sådana nya handlingar på begäran och utan större dröjsmål. Det bör dock krävas att den transsexuelle kan prestera tillräcklig bevisning som stöder uppgiften att han eller hon är den person som avses i den handling som ska ändras. Utredningen har sammanfattningsvis inte ansett sig kunna lägga fram några konkreta förslag som berör de påtalade problemen med fel identitet i intyg, betyg m.m. då den inte har funnit någon tillfredsställande lösning som uppfyller tillräckliga krav på en säker hantering.

I proposition 2011/12:142 Ändrad könstillhörighet behandlade regeringen Könstillhörighetsutredningens betänkande. I propositionen redovisade regeringen att den anser att rutinerna för hur uppgifter om förändrat personnummer och namn ska hanteras hos myndigheter och organisationer bör ses över. Det kan t.ex. gälla möjligheten att få sin identitet ändrad i examensbevis, slutbetyg och andra merithandlingar som utbildningsanordnare utfärdar. Regeringen ansåg att ett myndighetsövergripande samarbete borde initieras i syfte att underlätta den administrativa bördan för en person som ändrat könstillhörighet och

att Socialstyrelsen borde ges i uppdrag att samordna ett sådant samarbete. Propositionen behandlades av socialutskottet våren 2012 (bet. 2011/12:SoU23, rskr. 2011/12:259).

Socialstyrelsen fick i juni 2012 i uppdrag av regeringen att initiera och samordna ett myndighetsövergripande samarbete i syfte att minska den administrativa bördan för en person i samband med ändring av könstillhörighet.

I december 2014 presenterade Socialstyrelsen promemorian Administrativa problem för personer som bytt juridiskt kön.

I promemorian redovisas att vid uppdragets genomförande identifierades av såväl intresseorganisationer som myndigheter ett antal problem som rörde bl.a. hanteringen av ändring av personnummer och namn i folkbokföringen samt ändring av betyg och behörigheter.

Sexton myndigheter har inom ramen för uppdraget granskat sin verksamhet utifrån de administrativa problem som de personer som bytt juridiskt kön kan ha i kontakterna med myndigheten. Myndigheterna har även lämnat förslag på vad som kan göras för att komma till rätta med problemen och redogjort för vad respektive myndighet själv har vidtagit för åtgärder. Av de promemorior som lämnats in och av de kontakter som tagits med myndigheterna framgår att ett förändringsarbete har påbörjats på många myndigheter.

Många problem har kunnat åtgärdas internt inom myndigheterna. Andra problem kräver ytterligare utredning och åtgärder som myndigheterna inte själva har mandat att vidta. Skatteverket har påpekat behovet av att utreda hur personuppgifter för föräldrar och barn till personer som bytt juridiskt kön ska presenteras i folkbokföringen. Genomgången har också visat på behovet av att se över reglerna för hur examensbetyg från högskolor och universitet kan ändras för dem som bytt juridiskt kön. Socialstyrelsen anser därför att regeringen bör överväga att i samverkan med berörda myndigheter initiera de utredningar och de åtgärder som bedöms vara nödvändiga.

Enligt uppgift från Socialdepartementet är promemorian föremål för beredning inom Regeringskansliet.

## **Tidigare behandling**

Motsvarande motionsyrkanden har behandlats av utskottet vid ett flertal tillfällen, senast våren 2014 i betänkande 2013/14:CU19. Utskottet konstaterade att Socialstyrelsen fått i uppdrag att initiera och samordna ett myndighetsövergripande samarbete i syfte att minska den administrativa bördan för en person i samband med ändring av könstillhörighet. Mot denna bakgrund ansåg utskottet att det inte fanns skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen, varför motionsförslaget borde avslås. Riksdagen följde utskottet.

## Utskottets ställningstagande

Som redovisats ovan är Socialstyrelsens promemoria föremål för beredning inom Regeringskansliet. Enligt utskottet finns det inte skäl att föregripa det pågående arbetet, varför motionsyrkandet bör avslås.

## Utredningar om faderskap

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att det finns skäl för regeringen att undersöka de frågeställningar kring utredningar om faderskap för ogifta som lyfts fram i motionerna. Det bör vara en uppgift för regeringen att överväga om det finns behov av förändringar och i så fall ta nödvändiga initiativ. Regeringen bör också i ett lämpligt sammanhang återkomma till riksdagen och redovisa resultatet av arbetet. Därmed bifaller utskottet delvis motionsyrkandena.

### Motionerna

I motion 2014/15:463 föreslår Fredrik Lundh Sammeli och Helén Pettersson i Umeå (båda S) ett tillkännagivande om att rutinerna för fastställande av faderskap bör förenklas. Enligt motionärerna bör föräldrarna redan på sjukhuset eller i samband med de första kontakterna med Försäkringskassan gemensamt via e-legitimation kunna lämna en försäkran med uppgivande av faderskap.

Rickard Nordin (C) föreslår i motion 2014/15:988 ett tillkännagivande om ett förenklat fastställande av faderskap för ogifta par.

Patrick Reslow (M) föreslår i motion 2014/15:1599 ett tillkännagivande om att regeringen ska göra en översyn av regelverket för fastställande av faderskap och se om en faderskapsbekräftelse ska kunna undertecknas redan i samband med den första kontakten med mödravårdscentralen (yrkande 1).

I motion 2014/15:2517 föreslår Mikael Eskilander (SD) ett tillkännagivande om att föräldrar bör ges möjlighet att fastställa faderskapet redan när en graviditet är konstaterad (yrkande 1).

Annika Qarllsson (C) föreslår i motion 2014/15:2600 ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda om samma faderskapspresumtion ska gälla för både sambor och gifta (yrkande 17).

I motion 2014/15:2984 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda om inte ogifta bör kunna bekräfta faderskap redan under graviditeten (yrkande 2).

Emma Henriksson (KD) föreslår i motion 2014/15:2989 ett tillkännagivande om att ogifta bör kunna bekräfta faderskap på samma sätt som i dag men att det bör kunna göras redan under graviditeten.

## Bakgrund

Om modern vid barnets födelse är gift med en man ska mannen i äktenskapet, enligt 1 kap. 1 § föräldrabalken, anses som barnets far, s.k. faderskapspresumtion. Om modern inte är gift fastställs faderskapet enligt 1 kap. 3 § föräldrabalken genom bekräftelse eller dom. Bekräftelse av faderskap sker skriftligen och ska bevitnas av två personer. Den ska även godkännas av socialnämnden och av modern. Socialnämnden är skyldig att utreda vem som är far till ett barn när faderskapet inte följer direkt av faderskapspresumtionen och får lämna sitt godkännande endast om det kan antas att mannen är far till barnet. Nämnden ska föra protokoll över vad som förekommer vid utredningen av betydelse för faderskapsfrågan. Socialstyrelsen fastställer protokollsformulär. Enligt 1 kap. 4 § andra stycket föräldrabalken kan bekräftelse av faderskap ske även före barnets födelse.

Socialstyrelsen har utfärdat föreskrifter och allmänna råd angående socialnämndens utredning och fastställande av faderskap (SOSFS 2011:2 (S)). Enligt föreskrifterna kan socialnämnden om parterna är sambor och övertygade om att barnet är deras gemensamma göra en förenklad utredning enligt ett särskilt protokoll, det s.k. S-protokollet. Om parterna samstämmt uppger att barnet är deras gemensamma och det inte har framkommit något som kan ifrågasätta detta bör utredaren avsluta utredningen genom att ge mannen tillfälle att bekräfta faderskapet. Om utredaren har anledning att känna sig osäker, måste en mer fullständig utredning göras. Ett s.k. MF-protokoll upprättas om parterna inte bor tillsammans och i de fall då faderskapet är ifrågasatt och flera män kan komma i fråga som barnets far. Om modern begär det, bör socialnämnden inleda en faderskapsutredning före barnets födelse. Om faderskapsbekräftelsen upprättas före barnets födelse, bör socialnämnden inte godkänna bekräftelsen förrän barnet är fött.

## Tidigare behandling

Motsvarande eller i allt väsentligt motsvarande motionsyrkanden har behandlats av utskottet vid flera tillfällen tidigare, senast våren 2014 i betänkande 2013/14:CU19. Utskottet stod fast vid sitt tidigare ställningstagande om att den nuvarande ordningen ger betryggande garantier för att det verkliga är den biologiska fadern och inte någon annan som fastställs som far till ett barn. Utskottet föreslog därför att motionerna skulle avslås. Riksdagen följde utskottet.

## Utskottets ställningstagande

Motionärerna anser att utredningar om faderskap för ogifta måste kunna moderniseras och förenklas. Enligt motionärerna kan utredningarna uppfattas som krångliga och som ett i frågasättande av par som lever i förhållanden utan att vara gifta. Motionärerna anser också att ett faderskap borde kunna fastställas redan under graviditeten.

Motioner motsvarande de nu aktuella har behandlats av riksdagen under en lång följd av år.

Enligt utskottet måste utgångspunkten för en reglering på detta område vara omtanken om barnets bästa. Bestämmelserna får alltså inte utformas på ett sådant sätt att barnets bästa på något sätt riskerar att bli åsidosatt. Det är också av stor vikt att den ordning som finns för utredningar om faderskap för ogifta ger betryggande garantier för att det verkligen är den biologiska fadern och inte någon annan som fastställs som far till ett barn. Utskottet vill också framhålla betydelsen av att faderskapsärenden handläggs på ett så enkelt sätt som möjligt med hänsyn till barnets intressen och under former som inte behöver uppfattas som integritetskränkande.

Utskottet kan konstatera att kritik under många år riktats mot den nuvarande ordningen. Enligt utskottet kan det inte uteslutas att reglerna kan förenklas och moderniseras utan att barnets bästa riskerar att bli åsidosatt. Mot denna bakgrund anser utskottet att det finns skäl för regeringen att undersöka de frågeställningar kring den nuvarande ordningen för utredningar om faderskap för ogifta som lyfts fram i motionerna. Det bör vara en uppgift för regeringen att överväga om det finns behov av förändringar och i så fall ta nödvändiga initiativ. Regeringen bör också i ett lämpligt sammanhang återkomma till riksdagen och redovisa resultatet av arbetet. Vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Ställningstagandet innebär ett delvis bifall till samtliga motioner.

## Talerätt i mål om fastställande av faderskap

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om talerätt i mål om fastställande av faderskap. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

### Motionen

I motion 2014/15:495 av Elin Lundgren (S) föreslås ett tillkännagivande om att en man som tror sig vara far till ett barn ska ha rätt att väcka talan och begära ett faderskapstest.

### Bakgrund

Om modern vid barnets födelse är gift med en man ska mannen i äktenskapet, enligt 1 kap. 1 § föräldrabalken, anses som barnets far, s.k. faderskapspresumtion. Ska en viss man inte anses som far till ett barn enligt faderskapspresumtionen, är socialnämnden enligt 2 kap. 1 § föräldrabalken skyldig att försöka utreda vem som är far till barnet och se till att faderskapet fastställs. Social-



nämnden bör enligt 2 kap. 6 § föräldrabalken verka för att det görs en blodundersökning av modern, barnet och den som kan vara fader till barnet, om denne begär det eller det finns anledning att anta att modern haft samlag med mer än en man under den tid då barnet kan vara avlat.

Talan om fastställande av faderskap väcks enligt 3 kap. 5 § första stycket föräldrabalken av barnet. Enligt andra stycket förs barnets talan av socialnämnden i de fall som avses i 2 kap. 1 § föräldrabalken. Vidare får modern, om hon har vårdnaden om barnet, alltid föra barnets talan. Talan får också alltid föras av en särskilt förordnad vårdnadshavare för barnet.

### **Tidigare behandling**

Motsvarande motionsyrkanden har avstyrkts av utskottet vid flera tillfällen tidigare, senast våren 2014 i betänkande 2013/14:CU19. Utskottet noterade att lagstiftningen bygger på att det rättsligt fastställda faderskapet i största möjliga utsträckning ska överensstämma med det biologiska. Av bestämmelserna i 2 kap. 6 § föräldrabalken följer att socialnämndens representant alltid bör verka för att en rättsgenetisk utredning görs om mannen begär det. Detta gäller även om utredningen inte tyder på att mer än en man är aktuell. Utskottet kunde konstatera att en man som tror sig vara far till ett barn kan vända sig till socialnämnden och begära att en rättsgenetisk utredning ska göras samt att socialnämnden i sådana fall ska verka för att en utredning kommer till stånd.

Mot denna bakgrund ansåg utskottet att det som anfördes i motionerna inte utgjorde skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen för att få till stånd en förändring av den gällande ordningen, varför motionsyrkandena avstyrktes. Riksdagen följde utskottet.

### **Utskottets ställningstagande**

Utskottet anser alltså att det saknas skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen för att få till stånd en förändring av den gällande ordningen. Motionsyrkandena bör därför avslås.

## Föräldraskap vid assisterad befruktning

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om föräldraskap vid assisterad befruktning. Utskottet hänvisar till en aviserad proposition.

Jämför reservationerna 3 (C, FP) och 4 (V).

### Motionerna

I motion 2014/15:132 föreslår Lotta Johnsson Fornarve m.fl. (V) flera tillkännagivanden som innebär att regeringen ska lägga fram förslag till ändringar av lagstiftningen i föräldraskapsbalken. Det föreslås att en föräldraskapspresumtion ska gälla i de fall där en lesbisk kvinna som lever i ett äktenskap eller registrerat partnerskap genomgår assisterad befruktning vid ett allmänt sjukhus eller insemineras genom privat försorg (yrkande 1). Vidare föreslås att begreppet faderskapspresumtion ändras till föräldraskapspresumtion i samtliga lagtexter där det förekommer (yrkande 2). Det föreslås också att partnern till en kvinna som genomgår assisterad befruktning utanför ett allmänt sjukhus eller insemineras genom privat försorg får möjlighet att bekräfta föräldraskapet till barnet (yrkande 3). Därutöver föreslås att begreppet faderskapsbekräftelse ändras till föräldraskapsbekräftelse i samtliga lagtexter där det förekommer (yrkande 4). Slutligen föreslås att den man som donerat sin sperma för assisterad befruktning av en kvinna får möjlighet att bekräfta faderskapet till barnet (yrkande 6).

I partimotion 2014/15:2316 av Jan Björklund m.fl. (FP) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda om föräldraskapet vid assisterad befruktning kan regleras på samma sätt för samkönade par som för olikkönade par (yrkande 6). Motionärerna anser att familjerättslagstiftningen i detta avseende måste bli könsneutral.

### Bakgrund

Assisterad befruktning med donerade spermier får enligt lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m. utföras då en kvinna är gift, registrerad partner eller sambo med en annan kvinna. En kvinna som är gift, partner eller sambo med en annan kvinna kan alltså insemineras med donerad sperma, och hennes ägg kan befruktas utanför kroppen med donerade spermier. Behandlingen förutsätter – liksom för heterosexuella par – att maken, partnern eller sambon skriftligen har samtyckt till behandlingen. Vidare ska en läkare pröva om det med hänsyn till parets medicinska, psykologiska och sociala förhållanden är lämpligt att behandlingen äger rum. Behandlingen får utföras endast om det kan antas att barnet kommer att växa upp under goda förhållanden.

Om en kvinna som är gift, partner eller sambo med en annan kvinna fått en behandling utförd enligt lagen om genetisk integritet m.m. ska maken, partnern eller sambon till den behandlade kvinnan enligt 1 kap. 9 § föräldraskapsbalken

också anses som barnets förälder. Föräldraskapet förutsätter att maken, partnern eller sambon har samtyckt till behandlingen och att det är sannolikt att barnet har avlats genom den. Föräldraskapet ska i första hand fastställas genom att maken, partnern eller sambon bekräftar föräldraskapet. För bekräftelsen gäller detsamma som för en faderskapsbekräftelse. Bekräftelsen görs alltså skriftligen och ska bevittnas av två personer. Bekräftelsen ska vidare skriftligen godkännas av socialnämnden och av modern. Bekräftelsen kan göras före barnets födelse. Om föräldraskapet inte bekräftas frivilligt, kan det fastställas genom dom. Om en kvinna anses som förälder till ett barn gäller detsamma som för andra föräldrar, t.ex. i fråga om vårdnaden om barnet, underhåll, arv, namn och föräldraförmåner. Om föräldrarna är gifta eller registrerade partner, står barnet alltså från födelsen under vårdnad av dem båda. Om föräldrarna är sambor, står barnet under vårdnad endast av den kvinna som har fött barnet, men föräldrarna kan få gemensam vårdnad genom en anmälan till Skatteverket.

Föräldraskapet gäller inte barn som kommer till genom assisterad befruktning utanför tillämpningen av lagen om genetisk integritet m.m., dvs. i utländsk sjukvård eller i egen regi. I dessa fall ska alltså faderskapet fastställas. Om det är till fördel för barnet och övriga förutsättningar finns, kan ett gemensamt föräldraskap för det lesbiska paret då åstadkommas genom adoption.

### **Utredningen om föräldraskap vid assisterad befruktning**

I utredningsbetänkandet *Föräldraskap vid assisterad befruktning* (SOU 2007:3) föreslår utredningen att föräldraskapet vid assisterad befruktning med donerade ägg och spermier ska regleras på samma sätt för samkönade par och olikkönade par. Den kvinna som är moderns registrerade partner ska automatiskt anses vara barnets förälder, en föräldraskapspresumtion motsvarande den nuvarande faderskapspresumtionen. Bestämmelserna om föräldraskap för en kvinna föreslås också omfatta assisterad befruktning som skett utomlands och insemination i egen regi. Är modern sambo med en kvinna föreslår utredningen att föräldraskapet för moderns sambo ska fastställas genom bekräftelse eller dom på samma sätt som sker i dag när barnet tillkommit genom assisterad befruktning som utförts inom svensk hälso- och sjukvård. Förslaget innebär att det inte längre ska fastställas något faderskap i dessa fall. Utredningsbetänkandet är enligt uppgift från Justitiedepartementet föremål för beredning.

Enligt departementet har dock frågorna som behandlas av utredningen anknytning till de frågor som tas upp i riksdagens tillkännagivanden från våren 2012 med anledning av socialutskottets betänkande 2011/12:SoU26 om ensamstående kvinnors rätt till assisterad befruktning och surrogatmoderskap. Tillkännagivandena innebär att regeringen skyndsamt ska återkomma med lagförslag som innebär att ensamstående kvinnor ges rätt till assisterad befruktning på samma sätt som olikkönade respektive samkönade par redan har enligt gällande rätt och att det är angeläget att frågor om surrogatmoderskap utreds förutsättningslöst. Enligt riksdagen bör en sådan prövning utgå från ett

brett perspektiv som inkluderar juridiska och etiska frågeställningar samt ekonomiska överväganden och hänsyn till internationella förhållanden. En fråga som bör ingå i en sådan utredning är hur en reglering bör se ut för de barn i Sverige som tillkommit genom surrogatmoderskap utomlands (bet. 2011/12:SoU26, rskr. 2011/12:180). Den fortsatta beredningen av utredningsbetänkandet görs därför enligt departementet i samband med hanteringen av dessa tillkännagivanden.

### **Utredningen om ökade möjligheter till behandling av ofrivillig barnlöshet**

I maj 2014 presenterade Utredningen om ökade möjligheter till behandling av ofrivillig barnlöshet delbetänkandet Assisterad befruktning för ensamstående kvinnor (SOU 2014:29). Utredningen föreslår att det ska bli möjligt för ensamstående kvinnor att genomgå insemination och befruktning utanför kroppen (IVF-behandling) inom svensk hälso- och sjukvård. Utredningen föreslår att de regler som nu gäller för sådan behandling av par också ska gälla för behandling av ensamstående kvinnor. Detta innebär att behandling av ensamstående kvinnor ska få utföras med donerade spermier och vid samma sjukvårdsinrättningar som får utföra motsvarande behandlingar av ett par. Det innebär också att en läkare ska pröva om det är lämpligt att en assisterad befruktning äger rum. En behandling får bara utföras om det kan antas att det blivande barnet kommer att växa upp under goda förhållanden. Enligt utredningens förslag ska faderskap eller föräldraskap inte behöva fastställas om en kvinna har genomgått en assisterad befruktning som ensamstående inom svensk hälso- och sjukvård och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att hennes barn har kommit till genom behandlingen. Utredningens uppdrag i övrigt, som bl.a. innefattar frågor om surrogatmoderskap, ska redovisas senast den 15 december 2015.

En proposition om assisterad befruktning för ensamstående kvinnor är aviserad till juni 2015.

### **Tidigare behandling**

Motsvarande eller i allt väsentligt motsvarande motionsyrkanden har behandlats av utskottet vid flera tillfällen tidigare, senast våren 2014 i betänkande 2013/14:CU19. Utskottet ansåg att det inte fanns skäl att föregripa det pågående arbetet inom Regeringskansliet, varför motionsyrkandena borde avslås. Riksdagen följde utskottet.

### **Utskottets ställningstagande**

Som redovisats ovan har regeringen aviserat en proposition om assisterad befruktning för ensamstående kvinnor till juni 2015. Enligt utskottet finns det

därför inte skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen. Motionsyrkandena bör avslås.

## Adoptioner

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om adoptioner. Utskottet hänvisar till pågående arbete.

Jämför särskilt yttrande 1 (M).

### Motionerna

I motion 2014/15:355 begär Lotta Finstorp och Olof Lavesson (båda M) ett tillkännagivande om att regeringen bör se över lagstiftningen i syfte att underlätta adoptioner av familjehemsplacerade barn.

I motionerna 2014/15:426 av Cecilia Widegren (M), 2014/15:578 av Helena Bouveng (M), 2014/15:1891 av Pia Hallström (M), 2014/15:1947 av Krister Hammarbergh (M) yrkande 2 och 2014/15:2663 av Cecilia Widegren m.fl. (M) yrkande 4 framställs liknande yrkanden.

I motion 2014/15:454 av Boriana Åberg (M) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör se över lagstiftningen i syfte att underlätta adoptioner av vuxna.

Ewa Thalén Finné m.fl. (M) föreslår i motion 2014/15:2984 att regeringen bör se över hur adoptionslagstiftningen kan förändras så att den bättre tillmötesgår de behov som finns i dagens samhälle (yrkande 1).

### Bakgrund

Bestämmelser om adoption finns i 4 kap. föräldrabalken. En adoption innebär att barnet i rättsligt hänseende betraktas som adoptantens barn och inte som barn till sina biologiska föräldrar. Genom adoptionen övergår vårdnaden om barnet och skyldigheten att försörja det till adoptanten. Adoptivbarnet och dess avkomlingar tar arv och ärvs som om adoptivbarnet hade varit adoptantens eget barn. Beslut om tillstånd till adoption fattas av en domstol.

Domstolen får ge sitt tillstånd endast om adoptionen är till fördel för barnet. Dessutom krävs att den som vill adoptera barnet har uppfostrat det eller vill uppfostra det eller att det annars med hänsyn till det personliga förhållandet mellan sökanden och barnet finns särskild anledning till adoptionen.

En man eller en kvinna som har fyllt 25 år får med rättens tillstånd adoptera ett barn. Den som är gift får adoptera endast gemensamt med sin make. Den ena maken får dock adoptera den andra makens biologiska eller adopterade barn. Efter en sådan s.k. styvbarns adoption eller närståendeadoption anses barnet som makarnas gemensamma. Även registrerade partner enligt den numera

upphäva lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap har möjlighet att prövas som adoptivföräldrar. Härigenom kan två partner gemensamt adoptera barn, och en partner kan adoptera den andra partners barn. Andra än makar och registrerade partner får således inte adoptera gemensamt, inte heller sambor.

### **2008 års adoptionsutredning**

I juli 2009 avlämnade adoptionsutredningen betänkandet *Modernare adoptionsregler* (SOU 2009:61). Utredningen hade i uppdrag att göra en allmän översyn av reglerna om adoption i 4 kap. föräldrabalken. I betänkandet föreslår utredningen bl.a. att 4 kap. ska upphävas och ersättas av ett nytt kapitel med en annan systematik och ett modernare språk. För att tydliggöra barnperspektivet föreslår utredningen att det ska införas en grundläggande bestämmelse om att barnets bästa ska vara avgörande för alla beslut om adoption av barn under 18 år. Utredningen föreslår vidare att det införs en särskild bestämmelse om adoption av den som har fyllt 18 år (vuxenadoption). Utredningen föreslår också att sambor ska kunna prövas som adoptivföräldrar på samma sätt som gifta par och registrerade partner.

Enligt uppgift från Justitiedepartementet är adoptionsutredningens betänkande föremål för beredning inom Regeringskansliet.

### **Socialstyrelsens rapport om nationella adoptioner av barn i familjehem**

Socialstyrelsen fick 2013 i uppdrag av regeringen att kartlägga i vilka situationer och i vilken utsträckning socialnämnderna väcker frågan om nationell adoption av barn som är eller kan komma att bli placerade i samhällsvård, och om frågan inte väcks trots att en adoption skulle kunna vara lämplig utifrån vad som är bäst för barnet, orsakerna till detta.

I februari 2014 presenterade Socialstyrelsen rapporten *Nationella adoptioner av barn i familjehem – en kartläggning av hur socialnämnderna uppmärksammar frågan*.

Myndigheten har undersökt orsakerna till att frågan eventuellt inte väcks trots att en adoption skulle kunna vara lämplig utifrån barnets bästa och övervägt om det behöver vidtas några åtgärder för att socialnämnderna ska uppmärksamma frågan i högre utsträckning än i dag, och i så fall föreslå lämpliga åtgärder. Kartläggningen bygger i första hand på en enkätundersökning till landets kommuner samt intervjuer med socialtjänstrepresentanter och andra berörda.

Kartläggningen visar att socialtjänsten väcker frågan om adoption i mycket liten utsträckning och för få barn. Adoptioner genomförs oftast på en förälders initiativ och sällan på grund av de omsorgsbrister och situationer som vanligtvis gäller vid familjehemsplaceringar. Det är svårt att bedöma barnets bästa i

samband med ett ställningstagande om adoption för barn inom familjehems-vården, enligt de socialtjänstrepresentanter och andra berörda som Socialstyrelsen har haft kontakt med. En adoption är ett slutgiltigt beslut med stora konsekvenser för barnet som kan vara svåra att överblicka. Överväganden måste göras utifrån varje barns behov i dessa ofta komplexa situationer.

Kartläggningen tyder på att barnets bästa inte alltid är avgörande i denna typ av ärenden på grund av att andra hänsyn behöver tas. Olika hinder har framkommit utöver svårigheten att bedöma barnets bästa. Adoption uppfattas inte som förenligt med socialtjänstlagens intentioner om återförening. Kravet på samtycke från vårdnadshavaren är ett hinder, liksom svårigheten att bedöma vårdnadshavares framtida föräldraförmåga och föra samtal kring detta. Det finns även ett motstånd till adoption från familjehem. Det saknas också kunskap och rutiner om adoption. Överflyttning av vårdnaden till familjehemsföräldrarna uppfattas av de flesta som ett lämpligare alternativ för att uppnå stabilitet och långsiktighet för barnet.

Socialstyrelsen anser utifrån kartläggningen bl.a. att adoption framför allt kan vara ett alternativ för en liten grupp barn som är eller kan komma att bli familjehemsplacerade – barn som saknar föräldrar i livet och barn som placeras som späda och inte kan leva med sina biologiska föräldrar. Socialtjänsten behöver i större utsträckning undersöka möjligheten till adoption som alternativ för denna grupp. Individuella bedömningar behöver göras i varje enskilt fall utifrån barnets bästa och det är av stor vikt att utreda de blivande adoptivföräldrarnas vilja och lämplighet eftersom beslutet är slutgiltigt. Socialstyrelsen anser vidare att det behövs mer kunskap om effekten av vårdnadsöverflyttning med avsikt på stabilitet och trygghet för barnet.

### **Utredningen om tvångsvård för barn och unga**

Mot bakgrund av Socialstyrelsens rapport om nationella adoptioner av barn i familjehem beslutade den förra regeringen i juni 2014 att ge ett tilläggsdirektiv till Utredningen om tvångsvård för barn och unga (dir. 2014:87).

Utredaren ska göra en översyn av hur långsiktighet och stabilitet i större utsträckning kan säkerställas för barn som är eller bedöms bli långvarigt placerade. Utredaren ska överväga om det behövs bestämmelser som innebär en särskild prövning av om vården ska upphöra, när barnet placerats i tidig ålder (0–3 år) och om bestämmelsen om flyttningsförbud behöver förtydligas. Även lagstiftningen om föräldrars rättigheter att begära prövning av om vården ska upphöra trots att ingen förändring har skett i deras livssituation ska ses över.

Utredaren ska vidare analysera orsakerna till att vårdnadsöverflyttningar och adoptioner används i relativt liten utsträckning samt överväga vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att socialnämnden ska uppmärksamma dessa möjligheter i högre grad. Utredaren ska också överväga vilka åtgärder som kan vidtas för att stödja socialtjänsten i att uppmärksamma frågan om adoption av familjehemsplacerade barn. Uppdraget ska redovisas i sin helhet den 15 juni 2015.

## Frågesvar

Barn-, äldre- och jämställdhetsminister Åsa Regnér anförde den 14 januari 2015 i ett frågesvar att hon avser att invänta slutsatserna och förslagen från Utredningen om tvångsvård för barn och unga och därefter överväga nödvändiga åtgärder för att stärka familjehemsplacerade barns rättigheter och intressen (svar på fråga 2014/15:149).

## Tidigare behandling

Motsvarande eller i allt väsentligt motsvarande motionsyrkanden om adoptioner har behandlats av utskottet vid flera tillfällen tidigare, senast våren 2014 i betänkande 2013/14:CU19. Utskottet ansåg att det mot bakgrund av det pågående beredningsarbetet inte fanns skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen med anledning av motionsyrkandena, varför de borde avslås. Riksdagen följde utskottet.

## Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att 2008 års adoptionsutrednings betänkande bereds inom Regeringskansliet och att frågan om nationella adoptioner av barn i familjehem övervägs av Utredningen om tvångsvård för barn och unga. Mot denna bakgrund finns det inte skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen. Motionsyrkandena bör därför avslås.

## Utvärdering av vårdnadsreglerna

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en utvärdering av vårdnadsreglerna. Utskottet hänvisar till pågående arbete.

Jämför reservation 5 (V) samt särskilda yttrandena 2 (M, C, FP, KD) och 3 (SD).

## Motionerna

Wivi-Anne Johansson m.fl. (V) föreslår i motion 2014/15:84 ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ändra reglerna i föräldrabalken så att det blir möjligt för ett barn att ha flera vårdnadshavare (yrkande 3).

I motion 2014/15:91 av Edward Riedl (M) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda om det finns behov av att införa ett personligt ombud för barn i familjemål.



I motionerna 2014/15:320 av Eva-Lena Jansson (S), 2014/15:1050 av Barbro Westerholm och Bengt Eliasson (båda FP), 2014/15:1528 av Roland Utbult (KD) och 2014/15:2264 av Roza Güclü Hedin (S) yrkande 2 framställs liknande yrkanden.

I motion 2014/15:237 av Maria Stockhaus (M) diskuteras den svåra situationen för barn till kvinnor som sökt skydd hos en kvinnojour. Om kvinnojouren är belägen i en annan kommun än den som familjen är folkbokförd i kan det t.ex. bli problem för barnet att byta förskola eller skola eftersom båda vårdnadshavarna måste samtycka till ett byte. Regeringen bör därför se över reglerna i föräldrabalken i syfte att underlätta för barn till kvinnor som sökt skydd hos en kvinnojour. Ett tillkännagivande begärs i enlighet härmed.

Kristina Nilsson (S) begär i motion 2014/15:459 ett tillkännagivande om att regeringen bör utvärdera 2006 års vårdnadsreform i syfte att underlätta för barn att tillerkännas umgänge med sina mor- och farföräldrar. Ett liknande yrkande framställs i motion 2014/15:775 av Barbro Westerholm (FP).

I motion 2014/15:772 föreslår Emma Carlsson Löfdahl och Bengt Eliasson (båda FP) ett tillkännagivande om att ett system bör införas som innebär att separerade föräldrar med gemensam vårdnad ska ha lagstadgad rätt till samma information om sina barn.

Emma Carlsson Löfdahl (FP) föreslår i motion 2014/15:795 ett tillkännagivande om en översyn av umgängets regler. Motionären menar att sanktionsmöjligheter bör övervägas då en förälder försvårar eller förhindrar umgänge.

Pia Hallström och Ellen Juntti (båda M) föreslår i motion 2013/14:1893 ett tillkännagivande om att regeringen bör överväga att införa en obligatorisk prövning av vårdnaden i de fall där en vårdnadshavare har dödat den andre vårdnadshavaren.

Gunilla Nordgren och Saila Quicklund (båda M) föreslår i motion 2014/15:1988 ett tillkännagivande om att regeringen bör lägga fram ett lagförslag om att en förälder som har utövat dödligt våld mot den andra föräldern bör förlora vårdnaden om deras gemensamma barn (yrkande 1). Motionärerna föreslår dessutom ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda om barnperspektivet i 2006 års vårdnadsreform kan ökas (yrkande 2).

I motion 2014/15:2454 begär Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, FP) ett tillkännagivande om att regeringen ska göra en översyn av reglerna i föräldrabalken i syfte att stärka skyddet mot umgängessabotage (yrkande 4).

I motion 2014/15:2495 av Linus Bylund m.fl. (SD) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör se över lagstiftningen i syfte att effektivisera processen och öka möjligheterna till medling i vårdnadsfall (yrkande 13).

Mikael Eskilander m.fl. (SD) föreslår i motion 2014/15:2517 ett tillkännagivande om att regeringen bör se över lagstiftningen i syfte att öka möjligheterna till medling i tvister om vårdnad, boende och umgänge (yrkande 10).

## Bakgrund

Rättsförhållandet mellan barn och föräldrar regleras i föräldrabalken. Denna lagstiftning har under de senaste decennierna genomgått betydande förändringar när det gäller regelverket för när föräldrar separerar och föräldrarna inte kan komma överens om hur deras barn ska ha det. De senaste större ändringarna i vårdnadsreglerna beslutades av riksdagen våren 2006 och trädde i kraft den 1 juli 2006 (prop. 2005/06:99, bet. 2005/06:LU27, rskr. 2005/06:309). Ändringarna syftade framför allt till att förstärka barnperspektivet i lagstiftningen. De innebar bl.a. att betydelsen av barnets bästa kommer till klarare uttryck i lagen och att barnets bästa ska vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Genom lagändringarna markerades ytterligare i lagtexten den betydelse som risken för att barnet far illa måste få vid beslut om vårdnad, boende och umgänge. Socialnämnden och domstolen ska vid bedömningen av barnets bästa fästa avseende särskilt vid risken att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa.

Ändringarna innebar också att det infördes en generell skyldighet för domstolen att, om det är lämpligt, verka för samförståndslösningar i indispositiva tvistemål. I mål om vårdnad, boende och umgänge innebär det att domstolen ska verka för att föräldrarna når en samförståndslösning som är förenlig med barnets bästa. Domstolen ska också kunna uppdraga åt en medlare att försöka få föräldrarna att nå en samförståndslösning till barnets bästa.

Om en förälder vid utövandet av vårdnaden om ett barn gör sig skyldig till missbruk eller försummelse eller i övrigt brister i omsorgen om barnet på ett sätt som medför bestående fara för barnets hälsa eller utveckling, ska domstolen besluta om ändring i vårdnaden. Frågan kan enligt 6 kap. 7 § föräldrabalken prövas på talan av socialnämnden. Enligt 5 kap. 2 § socialtjänstförordningen (2001:937) ska socialnämnden göra en framställning eller ansökan till domstolen, om nämnden får veta att någon åtgärd behöver vidtas i fråga om bl.a. vårdnaden om ett barn, som t.ex. att vårdnaden flyttas över från en olämplig förälder till den andra föräldern eller till en särskilt förordnad vårdnadshavare. När socialnämnden har väckt talan agerar den som part i tvistemål.

Barnets vårdnadshavare har enligt 6 kap. 15 § tredje stycket föräldrabalken ett ansvar för att barnets behov av umgänge med någon annan som står barnet särskilt nära så långt möjligt tillgodoses. Det kan vara fråga om t.ex. mor- och farföräldrar, andra släktingar, familjehemsföräldrar eller en styvförälder. I den mån ett bristande umgänge beror på att vårdnadshavaren inte tar sitt ansvar är det en viktig uppgift för socialtjänsten att försöka få vårdnadshavaren att se till barnets behov. På talan av socialnämnden får rätten enligt 6 kap. 15 a § föräldrabalken besluta om umgänge mellan barnet och någon annan än en förälder. Vid bedömningen av om en sådan talan ska föras ska socialnämnden särskilt beakta barnets behov av umgänge med sina morföräldrar och farföräldrar och andra som står barnet särskilt nära.

## **Pågående arbete**

Regeringen beslutade den 12 juni 2014 att ge en särskild utredare i uppdrag att utvärdera 2006 års vårdnadsreform (dir. 2014:84).

Utredaren ska följa upp och undersöka hur reglerna har fungerat i praktiken och om syftet med reformen – att stärka barnrättsperspektivet – har uppnåtts. En annan huvuduppgift för utredaren är att kartlägga och analysera orsakerna till ökningen av antalet vårdnadsfall.

I uppdraget ingår att ta ställning till bl.a. om reglerna om gemensam vårdnad behöver ändras, hur föräldrars möjligheter att nå en samförstånds lösning i mål om vårdnad, boende och umgänge kan utvecklas och förbättras, hur barnets rätt att komma till tals kan stärkas, vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att säkerställa att riskbedömningar görs i tillräcklig utsträckning och att dessa bedömningar är av hög kvalitet, vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att förbättra och effektivisera hanteringen av frågor om överflyttning av vårdnad när det förekommit allvarligt våld i familjen, om det behöver införas särskilda forumregler för situationer när barn och föräldrar har skyddade personuppgifter och om det finns behov av åtgärder för att stärka kompetensen vid handläggning av frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Uppdraget ska redovisas senast den 28 oktober 2016.

## **Tidigare behandling**

Motsvarande eller i allt väsentligt motsvarande motionsyrkanden om en utvärdering av vårdnadsreglerna har behandlats av utskottet vid flera tillfällen tidigare, senast våren 2014 i betänkande 2013/14:CU19. Utskottet stod då fast vid sitt ställningstagande i betänkande 2012/13:CU8. I det betänkandet konstaterade utskottet att regeringen tagit olika initiativ för att följa och utvärdera utvecklingen på området. Regeringen hade vidare aviserat att en utvärdering av 2006 års vårdnadsreform skulle komma att inledas under mandatperioden. Mot denna bakgrund ansåg utskottet bl.a. att det pågående arbetet och den aviserade utvärderingen inte borde föregripas genom någon åtgärd från riksdagen med anledning av motionsyrkandena, varför de borde avslås. Riksdagen följde utskottet.

## **Utskottets ställningstagande**

Liksom motionärerna anser utskottet att det är angeläget att 2006 års vårdnadsreform utvärderas. Utskottet kan konstatera att en särskild utredare fått i uppdrag att utvärdera vårdnadsreformen i sin helhet. Uppdraget ska redovisas senast den 28 oktober 2016. Resultatet av det pågående utredningsarbetet bör inte föregripas genom någon åtgärd från riksdagen, varför motionsyrkandena bör avslås.

## Automatisk gemensam vårdnad för ogifta föräldrar

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om automatisk gemensam vårdnad för ogifta föräldrar. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 6 (SD).

### Motionen

Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) föreslår i motion 2014/15:2517 ett tillkännagivande om att ogifta föräldrar automatiskt ska få gemensam vårdnad (yrkande 11).

### Bakgrund

Ett barn står från födseln under vårdnad av båda föräldrarna, om dessa är gifta med varandra, och i annat fall av modern ensam. Ingår föräldrarna senare äktenskap med varandra, står barnet från den tidpunkten under vårdnad av dem båda, om inte rätten dessförinnan har anförtrott vårdnaden åt en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare. Om det döms till äktenskapsskillnad mellan föräldrarna står barnet även därefter under båda föräldrarnas vårdnad, om inte den gemensamma vårdnaden upplöses. Ska barnet även efter domen på äktenskapsskillnad stå under båda föräldrarnas vårdnad, ska rätten i domen erinra om att vårdnaden alltså är gemensam.

Om en av föräldrarna är ensam vårdnadshavare och föräldrarna vill utöva vårdnaden gemensamt, kan de enligt 6 kap. 4 § föräldrabalken tillsammans lämna in en ansökan till domstolen, som då ska besluta om gemensam vårdnad om det inte är uppenbart att en sådan vårdnad är oförenlig med barnets bästa. Föräldrarna kan också få gemensam vårdnad genom registrering hos Skatteverket efter anmälan av dem båda. En sådan anmälan kan göras antingen till socialnämnden i samband med att nämnden ska godkänna en faderskapsbekräftelse eller en bekräftelse av föräldraskap, eller direkt till Skatteverket under förutsättning att beslut om vårdnaden inte har meddelats tidigare och att föräldrarna och barnet är svenska medborgare. I övrigt kan en ändring i vårdnaden ske genom avtal som godkänns av socialnämnden eller genom beslut av domstol.

År 1999 presenterades departementspromemorian Gemensam vårdnad för ogifta föräldrar samt en språklig och redaktionell översyn av 6 kap. föräldrabalken (Ds 1999:57). I promemorian föreslås bl.a. att föräldrar som inte är gifta med varandra när barnet föds ska få gemensam vårdnad när tre månader har gått från det att faderskapet har fastställts genom en bekräftelse som har godkänts av socialnämnden, om ingen av föräldrarna inom denna tid anmäler till socialnämnden att han eller hon motsätter sig gemensam vårdnad.

Regeringen behandlade promemorians förslag i proposition 2009/10:192 Umgängesstöd och socialtjänstens förutsättningar att tala med barn. I propositionen konstaterar regeringen bl.a. att det för ogifta föräldrar som är ense om att ha gemensam vårdnad finns ett antal möjligheter att på ett enkelt sätt få det. Enligt regeringen innebär promemorians förslag här ingen förbättring eftersom det inte skulle finnas någon anledning att vänta tre månader på att få gemensam vårdnad. För ogifta föräldrar som inte är ense i vårdnadsfrågan kan det säkert i vissa fall ifrågasättas om det verkligen finns förutsättningar för gemensam vårdnad. Detta gäller särskilt mot bakgrund av den utveckling som skett sedan promemorian presenterades 1999. Den presumtion för gemensam vårdnad som i praktiken infördes 1998 upphävdes genom 2006 års vårdnadsreform. Det måste numera i stället i varje enskilt fall göras en bedömning med utgångspunkt i vad som är bäst för barnet. Det är därför inte en lämplig lösning att ha en reglering som innebär att gemensam vårdnad kan uppkomma om inte anmälan sker inom en viss tid, dvs. på grund av passivitet. Regeringen gjorde bedömningen att promemorians förslag inte borde genomföras.

Vid riksdagsbehandlingen av propositionen konstaterade utskottet, i likhet med regeringen, att situationen är annorlunda mot den som gällde när promemorians förslag lämnades 1999. Någon presumtion för gemensam vårdnad finns inte längre, utan det måste i stället i varje enskilt fall göras en bedömning med utgångspunkt i vad som är bäst för barnet. Mot denna bakgrund instämde utskottet i regeringens bedömning att förslaget om automatisk gemensam vårdnad för ogifta föräldrar inte borde genomföras (prop. 2009/10:192, bet. 2009/10:CU20, rskr. 2009/10:358).

### **Tidigare behandling**

Motsvarande motionsyrkanden om automatisk gemensam vårdnad för ogifta föräldrar har avstyrkts av utskottet vid flera tillfällen tidigare, senast våren 2014 i betänkande 2013/14:CU19. Utskottet ansåg att det inte fanns skäl att frångå riksdagens tidigare ställningstagande i samband med behandlingen av proposition 2009/10:192 (bet. 2009/10:CU20) och avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottet.

### **Utskottets ställningstagande**

Utskottet anser alltså att det inte finns några skäl att frångå riksdagens tidigare ställningstaganden. Motionsyrkandet bör därför avslås.

## Införande av en barnbalk

### **Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att införa en barnbalk. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

### **Motionerna**

Annika Qarlsso (C) föreslår i motion 2014/15:985 ett tillkännagivande om att regeringen ska ta initiativ till att införa en barnbalk som är likställd med föräldrabalken.

I motion 2014/15:1852 av Hans Rothenberg och Ulrika Karlsson i Uppsala (båda M) föreslås ett tillkännagivande om att möjligheterna att införa en barnbalk som kan ersätta eller komplettera den nuvarande föräldrabalken bör ses över. Motionärerna menar att lagstiftningen tydligare bör utgå från barnets bästa, barnets rättigheter och barnets rätt till föräldrar.

### **Tidigare behandling**

Motsvarande förslag om en barnbalk har behandlats av utskottet vid flera tillfällen tidigare, senast våren 2014 i betänkande 2013/14:CU19. I betänkandet hänvisades bl.a. till att lagutskottet våren 2006 (bet. 2005/06:LU27) anfört att det inte skulle vara något annat än en tom gest att döpa om föräldrabalken till barnbalken och att balkens nuvarande benämning går utmärkt att förena med det barnperspektiv som redan präglar den. Utskottet fann, liksom tidigare, inte skäl att föreslå någon ändring av sitt tidigare ställningstagande och motionerna avstyrktes därför. Riksdagen följde utskottet.

### **Utskottets ställningstagande**

Utskottet har inte någon annan uppfattning än den riksdagen tidigare gett uttryck för, varför motionsyrkandena bör avslås.

## Översyn av systemet med gode män och förvaltare

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en översyn av systemet med gode män och förvaltare. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstagande.

### Motionerna

Kenneth G Forslund (S) föreslår i motion 2014/15:2191 ett tillkännagivande om att regeringen bör se över verksamheten med gode män och hur den kan regleras tydligare.

I motion 2014/15:2261 föreslår Ida Karkiainen (S) ett tillkännagivande om att regeringen bör se över systemet med gode män och förvaltare.

Finn Bengtsson (M) föreslår i motion 2014/15:2354 ett tillkännagivande om att regeringen bör överväga en översyn av regelverket för gode män.

I motion 2014/15:2471 av Eva Lohman och Saila Quicklund (båda M) föreslås ett tillkännagivande om en förutsättningslös översyn av reglerna för gode män.

Annika Carlsson (C) föreslår i motion 2014/15:2600 ett tillkännagivande om att regeringen bör göra en översyn av gode mäns uppdrag (yrkande 18).

### Bakgrund

Bestämmelser om gode män och förvaltare finns i föräldrabalken. Våren 2014 antog riksdagen vissa lagändringar som syftade till att skapa bättre förutsättningar för gode män och förvaltare (prop. 2013/14:225, bet. 2013/14:CU34, rskr. 2013/14:382).

I propositionen (s. 14) anförde regeringen bl.a. följande.

Regeringen och riksdagen har under lång tid arbetat för att successivt förbättra reglerna om gode män och förvaltare. Reglerna om förvaltning av egendom och tillsynen över sådan förvaltning moderniserades 1995; bl.a. flyttades tillsynen över överförmyndarna från tingsrätten till länsstyrelserna. Den utredning om förmyndare, gode män och förvaltare som tillsattes 2002 har därefter gjort en översyn av 1995 års reform. Regeringen har kunnat konstatera att reformen i huvudsak fallit väl ut (prop. 2007/08:150 s. 27 f.).

År 2009 gjordes ytterligare ändringar i regelverket i syfte att minska risken för missbruk av enskildas tillgångar och stärka det allmännas tillsyn, bl.a. genom att länsstyrelsen fick en rådgivande funktion. Regeringen konstaterar att frågor om gode män och förvaltare har övervägts vid flera tillfällen under de senaste årtiondena. Det finns dock alltså vissa brister och utrymme för förbättringar. De senaste åren har fokus legat på att identifiera de områden där lagstiftningen är oklar eller inte motsvarar de krav som kan ställas på en mo-

dem verksamhet. Utredningen om bättre förutsättningar för gode män och förvaltare, som lämnade sitt betänkande 2013, hade särskilt i uppdrag att överväga åtgärder som kan förbättra förutsättningarna att verka som god man eller förvaltare för att på så sätt säkerställa att det fortsättningsvis går att rekrytera lämpliga ställföreträdare i tillräcklig omfattning. Mot den bakgrunden har regeringen lagt fram ett antal konkreta förslag som syftar till att förbättra den nuvarande ordningen för de enskilda, ställföreträdarna, överförmyndarna och länsstyrelserna.

Regeringen ansåg att det inom ramen för detta lagstiftningsärende varken fanns utrymme eller behov av att överväga mer genomgripande förändringar av systemet med ställföreträdare. Regeringen ansåg att det var mer angeläget att komma till rätta med flera av de brister som finns i den nuvarande ordningen. I sammanhanget kan nämnas att regeringen vid sidan av de nu aktuella ändringarna även bereder frågan om framtidsfullmakter, och att en promemoria med förslag om framtidsfullmakter (Ds 2014:16) har tagits fram på uppdrag av Justitiedepartementet. En sådan fullmakt innebär att en enskild kan välja en person som ska företräda honom eller henne om den enskilde senare i livet blir beslutsoförmögen. Regeringen anser dock att det kan vara lämpligt att när dessa ändringar har genomförts och varit i kraft en tid göra en uppföljning av hur lagstiftningen på området fungerar.

### **Tidigare behandling**

I samband med riksdagsbehandlingen av den ovan nämnda propositionen avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om att regeringen borde ta initiativ till en översyn av systemet med gode män och förvaltare. Utskottet anförde att det delade regeringens uppfattning att det varken fanns utrymme eller behov av att överväga mer genomgripande förändringar av systemet med ställföreträdare. Utskottet ansåg i likhet med regeringen att det däremot kunde vara lämpligt att göra en uppföljning av hur lagstiftningen på området fungerar när de aktuella ändringarna genomförts och varit i kraft en tid. Riksdagen följde utskottet.

### **Utskottets ställningstagande**

Utskottet anser att det inte finns skäl att frångå sitt ovan redovisade ställningstagande. Motionsyrkandena bör därför avslås.



## Ändringar i lagstiftningen om gode män och förvaltare

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ändringar i lagstiftningen om gode män och förvaltare. Utskottet hänvisar bl.a. till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 7 (SD).

### Motionerna

I motion 2014/15:2517 föreslår Mikael Eskilanderesson m.fl. (SD) flera tillkännagivanden som innebär att regeringen ska lägga fram förslag till ändringar av lagstiftningen rörande gode män och förvaltare. Det föreslås att kontrollen vid tillsättningen av gode män och förvaltare ska skärpas (yrkande 4), att utbildningen för gode män och förvaltare ska vara obligatorisk (yrkande 5), att det ska finnas en obligatorisk yttranderätt för den som får en god man eller förvaltare utsedd för sig (yrkande 6) och att den som är satt under förvaltare och vill avsluta förvaltarekapet alltid ska ha rätt att få förvaltarekapet prövat (yrkande 7). Det föreslås också att ersättningsnivåerna för gode män ska vara jämbördiga och att gode män för vissa grupper, t.ex. ensamkommande flyktingbarn, inte automatiskt ska ha högre ersättning (yrkande 8). Slutligen föreslås att ersättningsnivåerna för gode män och förvaltare generellt bör höjas (yrkande 9).

I motion 2014/15:2529 begär Jan Lindholm (MP) ett tillkännagivande om att regeringen måste utreda hur skyddet kan förbättras för enskilda som har fått en god man utsedd för sig. Enligt motionären måste det säkerställas att eventuell misskötsamhet från den gode mannens sida inte drabbar den som fått en god man utsedd för sig.

### Bakgrund

I 11 kap. 12 § föräldrabalken föreskrivs att till god man ska utses en rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig man eller kvinna. Allmänna bestämmelser om bl.a. gode mäns verksamhet finns i 12 kap. föräldrabalken. Gode män och förvaltare ska, i den mån det följer av deras förordnande, bevaka rätten för de personer som de företräder, förvalta deras tillgångar och sörja för deras person. Förmyndare, gode män och förvaltare ska omsorgsfullt fullgöra sina skyldigheter och alltid handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde.

Våren 2014 antog riksdagen vissa lagändringar som syftade till att skapa bättre förutsättningar för gode män och förvaltare (prop. 2013/14:225, bet. 2013/14:CU34, rskr. 2013/14:382). Huvuddelen av lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2015.

Lagändringarna innebär bl.a. följande. Den person som den enskilde önskar bli företrädare ska i regel utses till ställföreträdare, och kontrollen av att de som föreslås som ställföreträdare är lämpliga för uppdraget ska skärpas. Överförmyndaren ska erbjuda gode män och förvaltare utbildning. Gode män och förvaltare ges en lagreglerad rätt att kunna lämna sitt uppdrag trots att någon ersättare ännu inte har utsetts, exempelvis vid hot eller våld. Ett dödsbo efter en god man eller förvaltare ska kunna få lättnad i sin skyldighet att redovisa den egendom som ställföreträdaren har förvaltat. Överförmyndaren ska bistå tingsrätten med att inhämta underlag i ställföreträdarskapsärenden. Länsstyrelsen ska föra statistik om överförmyndarnas verksamhet.

Gode män och förvaltare är enligt 12 kap. 14 § föräldrabalken skyldiga att ersätta skada som de uppsåtligen eller av oaktsamhet har orsakat den enskilde. Det finns möjlighet, men inte någon skyldighet, för gode män eller förvaltare att teckna en ansvarsförsäkring.

Gode män och förvaltare har rätt till ett skäligt arvode för uppdraget och till ersättning för de utgifter som har varit skäligen påkallade för uppdragets fullgörande. Beslut om arvode och ersättning för utgifter fattas av överförmyndaren. Överförmyndaren bestämmer dessutom i vad mån arvode och ersättning för utgifter ska betalas med medel som tillhör den enskilde (12 kap. 16 § föräldrabalken).

### **Tidigare behandling**

Motsvarande motionsyrkanden avstyrktes av utskottet i samband med beredningen av den ovan nämnda propositionen (bet. 2013/14:CU34). Vad gällde motionsyrkanden om en skärpt kontroll av ställföreträdarens lämplighet anförde utskottet att regeringens lagförslag innebär att kravet på aktivare kontrollåtgärder kommer till klarare uttryck i lagstiftningen. Beträffande motionsyrkanden om en obligatorisk yrtranderätt och om att en person som har förvaltare förordnad för sig ska ha rätt att få förvaltarskapet prövat konstaterade utskottet att det redan finns regler i föräldrabalken om dessa frågor. Angående motionsyrkanden med krav på obligatorisk utbildning för ställföreträdare anförde utskottet att det lagförslag som utskottet ställt sig bakom innebär att det uttryckligen framgår av föräldrabalken att överförmyndaren ska ansvara för att gode män och förvaltare erbjuds den utbildning som behövs. Eftersom ställföreträdarens kunskapsnivå kan variera i olika avseenden ansåg utskottet att ställföreträdarna inte bör vara skyldiga att genomgå utbildning. Beträffande motionsyrkanden om ersättning till gode män och förvaltare ansåg utskottet att vad som anfördes i motionerna inte utgjorde skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen. Vad gällde ett motionsyrkande om ställföreträdarnas ansvar för skada som denne orsakar den enskilde instämde utskottet i regeringens bedömning att det inte bör införas en möjlighet för gode män eller förvaltare att få ersättning för försäkringskostnader från den enskilde eller kommunen. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag.

## Utskottets ställningstagande

Den 1 januari 2015 trädde ett antal lagändringar i kraft som syftar till att skapa bättre förutsättningar för gode män och förvaltare. Lagändringarna har alltså varit i kraft under en mycket kort tid. Enligt utskottet är frågan om ändringar i de bestämmelserna för tidigt väckt. Motion 2014/15:2517 yrkandena 4 och 5 bör därför avslås.

Vad gäller övriga motionsyrkanden anser utskottet att det inte finns några skäl att frånga sina ovan redovisade ställningstaganden. Motionsyrkandena bör alltså avslås.

## Framtidsfullmakter

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen snarast ska återkomma till riksdagen med ett lagförslag om framtidsfullmakter och behörighetsregler för anhöriga. Därmed bifaller utskottet motionsyrkandena.

## Motionerna

I motion 2014/15:2454 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, FP) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett lagförslag om framtidsfullmakter (yrkande 24).

Även i motion 2014/15:2984 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett lagförslag om framtidsfullmakter och om behörighet i vissa fall för anhöriga (yrkande 3).

## Bakgrund

En framtidsfullmakt innebär att en enskild kan välja en person att företräda honom eller henne, om den enskilde senare i livet blir beslutsförmögen.

I juni 2013 fick en sakkunnig person i uppdrag att i en promemoria lämna förslag till vissa kompletterande bestämmelser till ett förslag till lag om framtidsfullmakter som lämnats i utredningsbetänkandet Frågor om förmyndare och ställföreträdare för vuxna (SOU 2004:112).

I maj 2014 presenterades promemorian Framtidsfullmakter (Ds 2014:16). I promemorian lämnas bl.a. förslag till vissa kompletterande bestämmelser till det lagförslag om framtidsfullmakter som Utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare lämnade i november 2004. Utgångspunkten har varit att systemet med framtidsfullmakter ska vara enkelt och ha en privaträttslig karaktär men samtidigt uppfylla tillräckliga krav på rättssäkerhet.

I promemorian föreslås att det ska vara möjligt att utfärda framtidsfullmakter, som ska vara giltiga när en fullmaktsgivare på grund av psykisk störning,

sjukdom, skada eller liknande förhållande är ur stånd att ha hand om de angelägenheter som fullmakten avser. Det är fullmäktigen som med stöd av ett medicinskt underlag ska avgöra när denna tidpunkt har inträtt. För att framtidsfullmakten ska träda i kraft ska därutöver krävas att den registreras hos överförmyndaren. Fullmaktsgivaren ska kunna villkora ikraftträdandet av en prövning i tingsrätt av hans eller hennes hälsotillstånd. Även fullmäktigen ska kunna få till stånd en sådan prövning när det behövs för att uppdraget ska kunna fullgöras på förutsatt sätt.

Utöver regler om framtidsfullmakter innehåller den föreslagna lagen särskilda behörighetsregler för anhöriga som innebär att en vuxen person som saknar förmåga att själv ha hand om sina ekonomiska angelägenheter kan få hjälp av anhöriga i dessa avseenden. De föreslagna behörighetsreglerna skapar en rättslig ram för sådana vardagliga rättshandlingar som många anhöriga redan i dag företar utan direkt lagstöd.

Promemorian är föremål för beredning inom Regeringskansliet.

### Utskottets ställningstagande

Som redovisats ovan är ett lagförslag om framtidsfullmakter och behörighetsregler för anhöriga föremål för beredning inom Regeringskansliet. Liksom motionärerna anser utskottet att ett system med framtidsfullmakter är ett bra komplement till anordnande av godmanskap eller förvaltarskap. De föreslagna behörighetsreglerna för anhöriga skapar en rättslig ram för sådana vardagliga rättshandlingar som många anhöriga redan i dag företar utan direkt lagstöd.

Enligt utskottet finns ett stort behov av lagändringarna och det är angeläget att de kan träda i kraft så snart som möjligt. Regeringen måste därför prioritera frågan och snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag. Vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Ställningstagandet innebär ett bifall till motionsyrkandena.

## Laglott

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en översyn av bröstarvingars rätt till laglott. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

### Motionerna

Motion 2014/15:452 av Borian Åberg (M) innehåller förslag på ett tillkännagivande om en översyn av laglottssystemet. Det är enligt motionären otidsenligt och strider i grunden mot äganderätten och det bör i stället stå var och en fritt att själv få besluta om sin kvarlåtenskap.

I motion 2014/15:2559 föreslår Gustaf Hoffstedt (M) ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda om bröstarvingars rätt till arv bör avskaffas. Enligt motionären bör staten efter det att ett barn blivit myndigt inte påtvinga en förmögenhetsöverföring mellan en avliden förälder och ett barn.

## Bakgrund

Enligt 2 kap. ärvdabalken går ett arv i första hand till den avlidnes bröstarvingar, dvs. barn och deras avkomlingar, med det undantag som följer av 3 kap. när den avlidne efterlämnar make. Om något barn till den avlidne har dött före den avlidne och efterlämnat barn ska dessa barnbarn till arvlåtaren dela det avlidna barnetslott lika. Hälften av den arvslott som en bröstarvinge har rätt till enligt dessa regler kallas laglott. Arvingen har alltid rätt att få ut laglotten i arv efter arvlåtaren. Skulle arvlåtaren ha testamenterat bort egendom som omfattas av laglotsanspråket kan bröstarvingen begära jämkning av testamentet. Jämkning ska begäras inom sex månader från det att bröstarvingen fick del av testamentet. Om det inte görs, har bröstarvingen förlorat sin rätt. Bröstarvingens laglott skyddas inte bara mot testamente utan även mot gåva som till syftet är att likställa med testamente.

I proposition 1986/87:1 Äktenskapsbalk m.m. föreslog regeringen de nu gällande reglerna i 3 kap. ärvdabalken om efterlevande makes arvsrätt. I propositionen gjorde regeringen bedömningen att även de nuvarande reglerna om rätt till laglott bör behållas.

I samband med riksdagsbehandlingen av propositionen (bet. 1986/87:LU18) påminde lagutskottet om att laglotten har två syften, nämligen dels att bevara en del av den avlidnes kvarlåtenskap åt dennes närmaste släktingar, dels att skapa rättvisa mellan bröstarvingarna inbördes och förhindra att arvlåtaren genom testamente i alltför hög grad gynnar någon eller några av dem på de övrigas bekostnad. Enligt utskottets mening kunde det med visst fog hävdas att inte någon i dagens samhälle är beroende av ett arv från sina föräldrar för sin försörjning. Utskottet ansåg att laglotten som en ekonomisk garanti därför har mindre vikt numera. Enligt utskottet kunde laglotten ändå inte anses ha spelat ut sin roll för bröstarvingarna. Särskilt för särkullbarn har den fortfarande betydelse, och i ett äktenskap där makarna har gemensamma barn kan den ena maken av olika skäl vilja prioritera dessa barn på bekostnad av barn som maken har i ett tidigare äktenskap eller tillsammans med en förälder som han eller hon inte varit gift med. Ett avskaffande av laglotsinstitutet skulle, fortsatte utskottet, innebära att fältet lämnades fritt för makarna att helt utesluta särkullbarnen från arvsrätt. En sådan ordning framstod enligt utskottet inte som tillfredsställande särskilt med tanke på att barn till föräldrar som inte varit gifta med varandra först i början av 1970-talet fick rätt till arv efter sin far och dennes släkt och att denna reform ännu inte helt slagit igenom i den allmänna rättsuppfattningen. För att behålla rätten till laglott talade vidare, enligt utskottets mening, att denna är djupt förankrad i det allmänna rättsmedvetandet och att det i detta avseende i princip råder nordisk rättslikhet. På

grund av vad som anförts ansåg utskottet att laglottsinstitutet som sådant inte borde avskaffas.

### **Tidigare behandling**

Motsvarande motionsyrkanden har behandlats vid flera tillfällen tidigare, senast våren 2014 i betänkande 2013/14:CU19. Utskottet hänvisade där till sitt ställningstagande i betänkande 2012/13:CU8. I det betänkandet anförde utskottet att det som anfördes i motionerna inte utgjorde tillräckliga skäl för riksdagen att ta initiativ till en översyn av reglerna om bröstarvingars rätt till laglott. Motionsyrkandena avstyrktes. Riksdagen följde utskottet.

### **Utskottets ställningstagande**

Utskottet har inte någon annan uppfattning än den riksdagen tidigare gett uttryck för, varför motionsyrkandena bör avslås.

## **Särkullbarns och efterlevande makars arvsrätt**

### **Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen avslår motionsyrkanden om särkullbarns och efterlevande makars arvsrätt. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden.

Jämför reservation 8 (M).

### **Motionerna**

I motion 2014/15:2060 av Catharina Bråkenhielm m.fl. (S) föreslås ett tillkännagivande om en översyn av regelverket som innebär att särkullbarn, liksom bröstarvingar, ska kunna kräva sin andel av arvet först när båda makarna har avlidit.

Ewa Thalén Finné m.fl. (M) föreslår i motion 2014/15:2984 ett tillkännagivande om att regeringen bör göra en översyn av särkullbarns och efterlevande makars arvsrätt (yrkande 4).

### **Bakgrund**

I 3 kap. ärvdabalken finns särskilda regler om makars arvsrätt. Reglerna trädde i kraft den 1 januari 1988. Ändringarna hade samband med den nya äktenskapsbalken som trädde i kraft samtidigt. Reglerna innebär att en make vid den andre makens död enligt 3 kap. 1 § ärvdabalken ska ta arv framför makarnas gemensamma bröstarvingar. Dessa bröstarvingar har i stället getts rätt till arv efter den först avlidna maken vid den efterlevande makens död. Efterlevande

makars arvsrätt omfattar även enskild egendom som den först avlidne ägt. Om det finns efterarvingar innehar den efterlevande maken under sin livstid den ärvda egendomen med fri föfoganderätt.

Finns det bröstarvingar efter den först avlidne som inte också är den efterlevandes barn, s.k. särkullbarn, gäller särskilda regler. Dessa innebär att särkullbarn har rätt att omedelbart få ut sitt arv efter en avliden förälder. Särkullbarnen kan dock avstå från sin rätt till förmån för den avlidnes efterlevande make. Om särkullbarnen avstår sin rätt blir de berättigade till efterarv på samma sätt som makarnas gemensamma bröstarvingar.

Reglerna innebär att bröstarvingar i princip får vänta med att få ut sitt arv tills den efterlevande maken dör. Däremot kan bröstarvingar göra sin rätt till arv gällande vid den först avlidna makens död om denne make gjort ett testamente som inkräktar på deras arvsrätt.

I mars 1996 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att bl.a. undersöka om 1988 års ändringar i arvsordningen slagit igenom på det sätt som varit avsett, utvärdera reformen utifrån den frågeställningen och föreslå de lagändringar som kan vara motiverade. Uppdraget redovisades i augusti 1998 i betänkandet Makes arvsrätt, dödsboförvaltare och dödförklaring (SOU 1998:110). I utredningsbetänkandet gjorde utredningen bedömningen att 1988 års ändringar i arvsordningen verkade stå väl i överensstämmelse med allmänhetens rättsuppfattning och alltså hade fått önskat genomslag.

### **Tidigare behandling**

Motsvarande motionsyrkanden har behandlats vid flera tillfällen tidigare, senast våren 2014 i betänkande 2013/14:CU19. Utskottet ansåg att det som anfördes i motionerna inte utgjorde tillräckliga skäl för riksdagen att ta initiativ till en översyn av reglerna om särkullbarns och efterlevande makars arvsrätt. Motionsyrkandena avstyrktes. Riksdagen följde utskottet.

### **Utskottets ställningstagande**

Utskottet anser alltså att det som anförs i motionerna inte utgör tillräckliga skäl för riksdagen att ta initiativ till en översyn av reglerna om särkullbarns och efterlevande makars arvsrätt. Motionsyrkandena bör därför avslås.

## Dödsboanmälan avseende information till bröstarringar

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om dödsboanmälan avseende information till bröstarringar.

Jämför reservation 9 (M).

### Motionen

I motion 2014/15:2984 föreslår Ewa Thalén Finné m.fl. (M) ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda om en dödsboanmälan borde förenas med ett krav på delgivning av dödsbodeläggarna (yrkande 5).

### Gällande rätt

Om den avlidnes tillgångar är begränsade kan under vissa förutsättningar en bouppteckning ersättas av en dödsboanmälan som görs till Skatteverket av socialnämnden.

Av 20 kap. 8 a § första stycket ärvdabalken framgår att om den avlidnes tillgångar eller, när den avlidne efterlämnar en make, tillgångarna jämte den avlidnes andel i makens giftorättsgods inte räcker till annat än begravningskostnader och andra utgifter med anledning av dödsfallet och omfattar tillgångarna inte fast egendom eller tomträtt, behöver bouppteckning inte förrättas, om dödsboanmälan görs till Skatteverket av socialnämnden. Av paragrafens andra stycke framgår att dödsboanmälan ska vara skriftlig och innehålla den avlidnes fullständiga namn, personnummer eller samordningsnummer enligt folkbokföringslagen (1991:481), hemvist, bostadsadress och dödsdag samt intyg, utvisande att beträffande tillgångarna föreligger fall som avses i första stycket. I anmälan ska även dödsbodeläggares namn och bostadsadresser anges, om uppgifterna kan inhämtas utan avsevärd tidsutdräkt. Dödsboanmälan bör göras inom två månader efter dödsfallet. Den ska förvaras hos Skatteverket. Enligt paragrafens tredje stycke ska, även om dödsboanmälan gjorts, bouppteckning förrättas, om det begärs av dödsbodeläggare eller annan vars rätt kan bero därav och denne ställer säkerhet för bouppteckningskostnaden eller om ny tillgång yppas och det därför inte längre föreligger sådant fall som avses i första stycket. Bouppteckning ska förrättas sist tre månader efter det att begäran därom gjordes och säkerhet ställdes eller den nya tillgången yppades.

### Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det som anförs i motionen inte utgör skäl att föreslå någon åtgärd från riksdagen. Motionsyrkandet bör därför avslås.



## Registrering av testamenten

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om registrering av testamenten. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden. Jämför reservation 10 (SD, FP).

### Motionerna

Robert Hannah (FP) föreslår i motion 2014/15:423 ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda möjligheten att inrätta ett frivilligt testamentsregister hos Skatteverket.

I motion 2014/15:490 av Susanne Eberstein och Ingemar Nilsson (båda S) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska lägga fram förslag till lagstiftning som innebär att det blir obligatoriskt att registrera testamenten.

Rickard Nordin (C) begär i motion 2014/15:828 ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag om ett nationellt frivilligt testamentsregister.

Gunilla Nordgren (M) föreslår i motion 2014/15:1629 ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda förutsättningarna för ett testamentsregister.

I motion 2014/15:2197 av Emanuel Öz (S) föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda förutsättningarna för registrering av testamenten hos Skatteverket.

Sara-Lena Bjälkö (SD) föreslår i motion 2014/15:2940 ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett lagförslag om att testamenten ska skrivas i närvaro av en banktjänsteman eller jurist och sedan registreras vid tingsrätten.

### Bakgrund

Skatteverket lämnade den 19 maj 2008 förslag till en reglering av testamentsregister i promemorian Bouppteckningar och testamentsregister (bilaga till dnr 131 79596-08/113). Efter att Justitiedepartementet berett Skatteverkets förslag i promemorian fann regeringen i beslut den 4 april 2012 inte tillräckliga skäl att gå vidare med de förslag som hade lämnats av Skatteverket (dnr Ju2008/4624/L2).

I juli 2012 antogs inom EU förordningen (EU) nr 650/2012 om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt godkännande och verkställighet av officiella handlingar i samband med arv och om inrättandet av ett europeiskt arvsintyg (arvsförordningen). Förordningen trädde i kraft den 16 augusti 2012, men dess bestämmelser ska, med några få undantag, börja tillämpas först den 17 augusti 2015.

I kommissionens förslag till arvsförordning (KOM(2009) 154) redovisades att frågan om registrering av testamenten kommer att bli föremål för ett senare förslag från kommissionen.

### **Tidigare behandling**

Motsvarande motionsyrkanden har behandlats vid flera tillfällen tidigare, senast våren 2014 i betänkande 2013/14:CU19. Utskottet konstaterade att kommissionen aviserat att frågan om registrering av testamenten kommer att bli föremål för ett senare förslag från kommissionen. Mot denna bakgrund ansåg utskottet att det aviserade arbetet borde avvaktas och motionsyrkandena avstyrktes därför. Riksdagen följde utskottet.

### **Utskottets ställningstagande**

Utskottet har inte någon annan uppfattning än den riksdagen tidigare gett uttryck för, varför motionsyrkandena bör avslås.

# Reservationer

## 1. Fullmakts- och tvångsäktenskap, punkt 1 (SD)

av Roger Hedlund (SD) och Mikael Eskilandersson (SD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2014/15:2517 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 12 och 13,

2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkande 22 och

2014/15:2934 av Richard Jomshof och Kent Ekeröth (SD).

### *Ställningstagande*

Enligt Ungdomsstyrelsens rapport Gift mot sin vilja (2009:5) lever omkring 70 000 unga mellan 16 och 26 år i dag i Sverige i en situation där de "har begränsningar i förhållande till äktenskap och/eller att familjen ställer upp villkor för val av partner". I rapporten konstateras att det är betydligt vanligare att unga som inte själva får välja sin framtida partner utsätts för hot, våld och kränkningar av närstående. I syfte att motverka olika former av tvångsäktenskap anser vi liksom Ungdomsstyrelsen att fullmaktsäktenskap inte ska kunna erkännas i Sverige och inte heller vara uppehållstillståndsgrundande.

Danmark har nyligen infört en s.k. 24-årsregel som innebär att båda parter i ett äktenskap måste ha fyllt 24 år för att den ena parten ska kunna anhöriginvandra till Danmark från ett land utanför EU. Resonemanget bakom regeln är att det generellt bör vara svårare att tvinga en 24-åring till äktenskap, som kanske hunnit utbilda sig, flyttat hemifrån och som blivit ekonomiskt självständig, jämfört med en 18-åring som helt eller delvis lever ett liv styrt av släkt och familj. Erfarenheterna från Danmarks nu mer än tio år gamla reform visar att 24-årsregeln gav en relativt snabb effekt. Den förändrade migrationen till Danmark på så sätt att giftermål minskade som skäl till anhöriginvandring bland mycket unga. Vi anser att en 24-årsregel bör införas även i Sverige.

Det är en uppgift för regeringen att utarbeta nödvändiga lagförslag och återkomma till riksdagen.

Vad som anförts ovan bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

## 2. Vigselförrättare, punkt 2 (SD)

av Roger Hedlund (SD) och Mikael Eskilandersson (SD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:2517 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 2.

### *Ställningstagande*

Av Ungdomsstyrelsens rapport Gift mot sin vilja (2009:5) framgår att det finns tusentals muslimska kvinnor som lever i s.k. haltande äktenskap i Sverige, dvs. de är skilda enligt det svenska systemet men gifta enligt det muslimska. Kvinnorna är då alltså skilda enligt svensk lag, men fortfarande gifta enligt det muslimska systemet, vilket gör det omöjligt för dem att gifta om sig i det muslimska systemet. Därför anser vi att alla vigselförrättare, oavsett religion, bör ha en skyldighet att viga personer som är ogifta enligt svensk lag.

Det är en uppgift för regeringen att utarbeta nödvändiga lagförslag och återkomma till riksdagen.

Vad som anförts ovan bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

### **3. Föräldraskap vid assisterad befruktning, punkt 6 (C, FP)**

av Ola Johansson (C) och Robert Hannah (FP).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:2316 av Jan Björklund m.fl. (FP) yrkande 6,

bifaller delvis motion

2014/15:132 av Lotta Johnsson Fornarve m.fl. (V) yrkande 1 och avslår motion

2014/15:132 av Lotta Johnsson Fornarve m.fl. (V) yrkandena 2–4 och 6.

### *Ställningstagande*

Sedan 2005 kan kvinnor som lever i samkönade relationer få sjukvårdens hjälp med att skaffa barn genom assisterad befruktning. Den födande kvinnans partner av samma kön blir i dessa fall, förutsatt att hon samtyckt till behandlingen, barnets andra juridiska förälder, genom att bekräfta detta på samma sätt som en man som är sambo med en kvinna som föder barn får göra.

Om mamman är gift med en man blir han automatiskt registrerad som barnets förälder efter födseln, men om mamman i stället är gift med en kvinna

måste hon gå igenom en krånglig och tidskrävande process för att få föräldraskapet registrerat i domstol.

Utredningen Föräldraskap vid assisterad befruktning (SOU 2007:3) föreslog att föräldraskapet vid assisterad befruktning ska regleras på samma sätt för samkönade par som för olikkönade par.

Jag anser att den omotiverade särbehandling som råder i dag måste upphöra och att lagstiftningen måste bli könsneutral. Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

#### **4. Föräldraskap vid assisterad befruktning, punkt 6 (V)**

av Lotta Johnsson Fornarve (V).

##### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:132 av Lotta Johnsson Fornarve m.fl. (V) yrkandena 1–4 och 6 samt bifaller delvis motion

2014/15:2316 av Jan Björklund m.fl. (FP) yrkande 6.

##### *Ställningstagande*

Ett barn som föds av gifta heterosexuella föräldrar faller under den s.k. faderskapspresumtionen. Mannen i äktenskapet anses alltså automatiskt vara far till barnet oavsett om han verkligen är den biologiska fadern eller inte. Som lagstiftningen är utformad i dag är det möjligt att ett barn som tillkommit i ett lesbiskt förhållande i praktiken bara får en rättslig vårdnadshavare. Om ett barn tillkommit genom privat insemination i hemmet eller efter assisterad befruktning utomlands saknar nämligen den befruktade kvinnans partner möjlighet att bekräfta föräldraskapet. Jag anser att en föräldraskapspresumtion bör gälla i de fall en lesbisk kvinna som lever i ett äktenskap eller registrerat partnerskap genomgår assisterad befruktning vid allmänt sjukhus eller insemineras genom privat försorg. Jag anser också att begreppet faderskapspresumtion bör ändras till föräldraskapspresumtion i samtliga lagtexter där det förekommer.

Jag anser också att partnern till den kvinna som genomgår assisterad befruktning utanför allmänt sjukhus eller insemineras genom privat försorg bör få möjlighet att bekräfta föräldraskapet till barnet. Jag anser också att begreppet faderskapsbekräftelse bör ändras till föräldraskapsbekräftelse i samtliga lagtexter där det förekommer.

För många homosexuella män är donation av sperma den enda möjligheten som finns att bli biologisk förälder till ett barn. I dag kan en donator bekräfta faderskapet till ett barn som tillkommit genom privat insemination på samma sätt som en man som haft samlag med barnets mor. Jag anser att det även ska finnas en möjlighet att bekräfta faderskapet till ett barn som tillkommit genom assisterad befruktning vid allmänt sjukhus. Denna möjlighet kommer enbart att bli aktuell i de fall där paret eller den enskilda kvinnan själva valt ut en donator som de är överens om ska vara barnets rättsliga far. För donatorer som läkare väljer ut åt par kommer situationen att vara oförändrad. En möjlighet för en man att bekräfta faderskapet till det barn som tillkommit genom befruktning vid allmänt sjukhus bereder väg för att fler inseminationer kan genomföras under medicinskt kontrollerade former.

Det får bli regeringens uppgift att utarbeta de lagförslag som krävs och återkomma till riksdagen.

Vad som anförts ovan bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

## **5. Utvärdering av vårdnadsreglerna, punkt 8 (V)**

av Lotta Johnsson Fornarve (V).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:84 av Wiwi-Anne Johansson m.fl. (V) yrkande 3 och avslår motionerna

2014/15:91 av Edward Riedl (M),

2014/15:237 av Maria Stockhaus (M),

2014/15:320 av Eva-Lena Jansson (S),

2014/15:459 av Kristina Nilsson (S),

2014/15:772 av Emma Carlsson Löfdahl och Bengt Eliasson (FP),

2014/15:775 av Barbro Westerholm (FP),

2014/15:795 av Emma Carlsson Löfdahl (FP),

2014/15:1050 av Barbro Westerholm och Bengt Eliasson (FP),

2014/15:1528 av Roland Utbult (KD),

2014/15:1893 av Pia Hallström och Ellen Juntti (M),

2014/15:1988 av Gunilla Nordgren och Saila Quicklund (M) yrkandena 1 och 2,

2014/15:2264 av Roza Güclü Hedin (S) yrkande 2,

2014/15:2454 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, FP) yrkande 4,

2014/15:2495 av Linus Bylund m.fl. (SD) yrkande 13 och

2014/15:2517 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 10.

### *Ställningstagande*

Dagens familj är inte självklart en traditionell kärnfamilj med en mamma, en pappa och barn, utan familjerna kan se olika ut. Mångfalden och den s.k. stjärnfamiljen måste värnas. Vissa brister finns i dagens lagstiftning. Tydligast är problemen för barn som lever med skilda föräldrar eller för barn som har kommit till när två samkönade par har valt att skaffa barn gemensamt. För barnen innebär det här att de i lagens mening har två vårdnadshavare, de biologiska föräldrarna, som kan fatta beslut om t.ex. skola och sjukvård. Samtidigt exkluderas föräldrarnas nya partner, eller de facto föräldrarna, som inte är biologiska föräldrar i de samkönade paren, från möjligheten att vara med och fatta beslut om barnet. Att inte alla de personer som i realiteten fungerar som barnets föräldrar också är vårdnadshavare kan leda till att barnet inte får den hjälp och det stöd det behöver. Därför anser jag att det måste vara möjligt för ett barn att ha fler än två vårdnadshavare. Lagstiftningen behöver ses över även i detta avseende. Det får bli en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ. Det kan lämpligen ske genom att ge den sittande utredningen tilläggsdirektiv.

Vad som anförts ovan bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

### **6. Automatisk gemensam vårdnad för ogifta föräldrar, punkt 9 (SD)**

av Roger Hedlund (SD) och Mikael Eskilandersson (SD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:2517 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 11.

### *Ställningstagande*

Att barn ska ha rätt till båda sina föräldrar borde vara en självklarhet. Fadern är en viktig person och hans närvaro bör alltid eftersträvas, särskilt med tanke på det stora antal barn som växer upp med enbart modern.

Trots arbetet med jämlikhet i familjen kvarstår mammans rätt att ensam avgöra om pappan till det gemensamma barnet ska få del i vårdnaden. Detta innebär att fäder är helt utelämnade till moderns godtycke om de ska få finnas i barnets liv eller inte, redan från födseln.

Enligt vår mening är detta inte en tillfredställande ordning. Vi anser därför att lagen behöver ändras så att ogifta föräldrar automatiskt ska få gemensam vårdnad vid födseln. Det är en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

## **7. Ändringar i lagstiftningen om gode män och förvaltare, punkt 12 (SD)**

av Roger Hedlund (SD) och Mikael Eskilandersson (SD).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:2517 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkandena 4–9 och avslår motion 2014/15:2529 av Jan Lindholm (MP).

### *Ställningstagande*

Riksdagen har nyligen beslutat om vissa ändringar i lagstiftningen om gode män och förvaltare. Vi anser att det krävs ytterligare ändringar för att lagstiftningen om gode män och förvaltare ska fungera tillfredställande.

Vi menar att kontrollen vid tillsättningen av gode män och förvaltare bör skärpas ytterligare, bl.a. måste en kontroll omfatta mer än eventuella betalningsanmärkningar och noteringar i belastningsregistret. För att kunna göra en bedömning av gode mäns och förvaltares personlighet måste även en intervju genomföras.

Vi anser också att utbildningen för gode män och förvaltare ska vara obligatorisk.

Frågan om yttranderätt är central och viktig för den som får en god man eller förvaltare utsedd åt sig. Vi anser därför att när tingsrätten utser god man eller förvaltare ska rätten alltid ge personen som uppdraget avser rätt att yttra sig, detta utan avsteg. Detta ska ske även i de fall där personen själv medgett förvaltarskapet eller själv ansökt om förvaltarskap eller god man. Därutöver ska den som är satt under förvaltarskap och vill avsluta förvaltarskapet alltid ha rätt att få förvaltarskapet prövat. Regeln måste göras tydligare.

Det har framkommit att när det gäller ersättningsnivåerna generellt har de som är gode män för ensamkommande barn betydligt högre ersättning än andra gode män. Det finns ingen rimlig orsak till denna skillnad och gör det inte lättare att hitta personer som vill bli gode män. Ersättningsnivåerna ska vara jämbördiga för gode män och förvaltare oavsett vilken grupp man företräder som god man eller förvaltare. Dessutom bör ersättningsnivåerna för gode män och förvaltare generellt höjas.

Det är en uppgift för regeringen att utarbeta nödvändiga lagförslag och återkomma till riksdagen.



Vad som ovan anförts bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

## **8. Särkullbarns och efterlevande makars arvsrätt, punkt 15 (M)**

av Ewa Thalén Finné (M), Jessika Roswall (M), Carl-Oskar Bohlin (M) och Thomas Finnborg (M).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:2984 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 4 och

bifaller delvis motion

2014/15:2060 av Catharina Bråkenhielm m.fl. (S).

### *Ställningstagande*

En fråga som ofta uppmärksammas är arvsrätten för särkullbarn i förhållande till skyddet för efterlevande makar. Reglerna har varit föremål för ändringar tidigare och den senaste ändringen av reglerna skedde 1988. I de fall ett särkullbarn begär att få sitt arv direkt kan den efterlevande maken ibland hamna i en mycket svår situation. Det kan exempelvis handla om situationer där en stor del av tillgångarna finns bundna i bostaden. Att hitta en annan balans i reglerna är komplicerat, inte minst i ljuset av att även särkullbarnets ställning har diskuterats såsom för svag, men det är viktigt att lagstiftningen utvecklas i takt med att samhället förändras. En faktor som i detta sammanhang kan spela in är den kraftiga prisutvecklingen på bostadsmarknaden, som innebär att allt större värden kan finnas i den egna bostaden. Mot denna bakgrund anser vi att det finns skäl att se över dessa bestämmelser. Det är regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ.

Vad som anförts ovan bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

## **9. Dödsboanmälan avseende information till bröstärvingar, punkt 16 (M)**

av Ewa Thalén Finné (M), Jessika Roswall (M), Carl-Oskar Bohlin (M) och Thomas Finnborg (M).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:2984 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M) yrkande 5.

### *Ställningstagande*

I de fall en avlidens persons tillgångar inte räcker till annat än begravningskostnader och andra utgifter med anledning av dödsfallet (och det inte finns några fastigheter eller tomträtter i dödsboet) behöver inte en bouppteckning förrättas om en dödsboanmälan görs till Skatteverket av socialnämnden. Även om en dödsboanmälan har gjorts ska en bouppteckning förrättas om det begärs av bland annat en dödsbodelägare. Det förekommer att bröstarvingar inte nås av information om dödsfallet och inte heller får kännedom om att socialnämnden gjort en dödsboanmälan. En översyn av dessa bestämmelser skulle kunna belysa om problemet är utbrett. Vi anser därför att regeringen bör se över bestämmelserna och överväga om en dödsboanmälan borde förenas med ett krav på delgivning med dödsbodelägarna.

Vad som anförts ovan bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

## **10. Registrering av testamenten, punkt 17 (SD, FP)**

av Roger Hedlund (SD), Mikael Eskilander (SD) och Robert Hannah (FP).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:423 av Robert Hannah (FP), bifaller delvis motion 2014/15:828 av Rickard Nordin (C) och avslår motionerna 2014/15:490 av Susanne Eberstein och Ingemar Nilsson (S), 2014/15:1629 av Gunilla Nordgren (M), 2014/15:2197 av Emanuel Öz (S) och 2014/15:2940 av Sara-Lena Bjälkö (SD).

### *Ställningstagande*

Det förekommer att ett testamente upprättats men att testamentet inte kan återfinnas efter testatorns död. Det händer alltså att testamenten kommer bort – medvetet eller omedvetet. I vilken utsträckning detta sker vet vi av naturliga skäl inte. Kammarkollegiets uppfattning är att ett antal testamenten inte återfinns och att den avlidnes sista vilja på så vis inte följs. Mot denna bakgrund

anser vi att regeringen bör ta initiativ till att utreda möjligheten att inrätta ett frivilligt testamentsregister.

Vad som anförts ovan bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

# Särskilda yttranden

## 1. Adoptioner, punkt 7 (M)

Ewa Thalén Finné (M), Jessika Roswall (M), Carl-Oskar Bohlin (M) och Thomas Finnborg (M) anför:

Vi anser att frågan om adoptioner av barn är viktig.

Enligt vår uppfattning är det angeläget att modernisera adoptionsreglerna i föräldrabalken. Som exempel kan nämnas att sambor bör kunna ha möjlighet att adoptera på samma sätt som gifta och registrerade partner. Endast makar kan i dag adoptera gemensamt. Det är också så att ett barn som har vuxit upp med bara den ene biologiska föräldern kan adopteras av den biologiske förälderns make och ändå juridiskt sett förbli barn till den biologiske föräldern. Om den biologiske föräldern i stället inte är gift utan sambo, kan däremot inte barnet adopteras av sambon utan att det juridiska släktskapet med den biologiske föräldern utsläcks. 2008 års adoptionsutredning har föreslagit lagändringar som medför att sambor i det hänseendet likställs med gifta.

Mot bakgrund av Socialstyrelsens rapport om nationella adoptioner av barn i familjehem beslutade alliansregeringen i juni 2014 att ge ett tilläggsdirektiv till Utredningen om tvångsvård för barn och unga. Utredaren ska bl.a. analysera orsakerna till att vårdnadsöverflyttningar och adoptioner används i relativt liten utsträckning samt överväga vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att socialnämnden ska uppmärksamma dessa möjligheter i högre grad. Utredaren ska också överväga vilka åtgärder som kan vidtas för att stödja socialtjänsten i att uppmärksamma frågan om adoption av familjehemsplacerade barn. Uppdraget ska redovisas i sin helhet den 15 juni 2015.

Eftersom 2008 års adoptionsutredning bereds inom Regeringskansliet och Utredningen om tvångsvård för barn och unga pågår har vi slutligen stannat för att inte lämna någon reservation. Vi avser dock att noga följa frågan och återkomma med förslag om det finns skäl för det.

## 2. Utvärdering av vårdnadsreglerna, punkt 8 (M, C, FP, KD)

Caroline Szyber (KD), Ewa Thalén Finné (M), Jessika Roswall (M), Carl-Oskar Bohlin (M), Ola Johansson (C), Thomas Finnborg (M) och Robert Hannah (FP) anför:

Vi anser att det är angeläget att reglerna om vårdnad, boende och umgänge är utformade för att säkerställa barnets bästa och för att minska risken för långvariga konflikter till skada för barnet. Frågan om barnets bästa i familjesituationer innefattar komplexa frågeställningar som förtjänar både uppmärksamhet och omsorgsfulla överväganden. Som exempel på en sådan frågeställning kan nämnas skyddet mot umgängessabotage.

Alliansregeringen tog flera viktiga initiativ på familjerättens område, bl.a. tillsattes den 12 juni 2014 en särskild utredare med uppdrag att utvärdera 2006 års vårdnadsreform. Utredaren ska följa upp och undersöka hur reglerna har

fungerat i praktiken och om syftet med reformen – att stärka barnrättsperspektivet – har uppnåtts. En annan huvuduppgift för utredaren är att kartlägga och analysera orsakerna till ökningen av antalet vårdnadsfall. Uppdraget ska redovisas senast den 28 oktober 2016.

Eftersom utredningen pågår har vi valt att inte reservera oss. Vi avser dock att noga följa frågorna och återkomma med förslag om det finns skäl för det.

### **3. Utvärdering av vårdningsreglerna, punkt 8 (SD)**

Roger Hedlund (SD) och Mikael Eskilander (SD) anför:

Den förra regeringen tillsatte den 12 juni 2014 en särskild utredare med uppdrag att utvärdera 2006 års vårdningsreform. Vi anser att det är viktigt att öka möjligheterna till medling i tvister om vårdnad, boende och umgänge. Enligt direktiven ska utredaren bl.a. kartlägga och analysera hur domstolarna arbetar för att nå samförståndslösningar i mål om vårdnad, boende och umgänge, ta ställning till hur medlingsförfarandet kan utvecklas och förbättras, ta ställning till om det finns andra sätt att ytterligare stärka föräldrars möjligheter att nå samförståndslösningar inför och under en domstolsprocess och ta ställning till om det ska införas en lagstadgad skyldighet för föräldrar att delta i samarbetsamtal eller medling innan en domstolsprocess inleds. Uppdraget ska redovisas senast den 28 oktober 2016.

Eftersom utredningen pågår har vi valt att inte lämna någon reservation. Vi avser dock att noga följa frågan och återkomma med förslag om det finns skäl för det.

## Förteckning över behandlade förslag

### Motioner från allmänna motionstiden 2014/15

*2014/15:84 av Wiwi-Anne Johansson m.fl. (V):*

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ändra reglerna i föräldrabalken så att det blir möjligt för ett barn att ha flera vårdnadshavare.

*2014/15:91 av Edward Riedl (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att se över möjligheten att inrätta ett personligt ombud för barn vid rättsprocesser där de berörs.

*2014/15:132 av Lotta Johnsson Fornarve m.fl. (V):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till lagändring som innebär att en föräldraskapspresumtion ska gälla i de fall där en lesbisk kvinna som lever i ett äktenskap eller registrerat partnerskap genomgår en assisterad befruktning vid ett allmänt sjukhus eller insemineras genom privat försorg.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör se till att begreppet faderskapspresumtion ändras till föräldraskapspresumtion i samtliga lagtexter där det förekommer.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till lagändring som innebär att partnern till en kvinna som genomgår en assisterad befruktning utanför ett allmänt sjukhus eller insemineras genom privat försorg får möjlighet att bekräfta föräldraskapet till barnet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör se till att begreppet faderskapsbekräftelse ändras till föräldraskapsbekräftelse i samtliga lagtexter där det förekommer.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till lagändring som innebär att en man som donerat sin sperma för assisterad befruktning av en kvinna får möjlighet att bekräfta faderskapet till barnet.

*2014/15:237 av Maria Stockhaus (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över föräldrabalken och hur kommunerna tillgodoser barnens rättighet till förskola och skola vid tillfälligt boende på en kvinnojour.

*2014/15:320 av Eva-Lena Jansson (S):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om särskilt biträde för barn i svåra vårdnadstvister.

*2014/15:355 av Lotta Finstorp och Olof Lavesson (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten att överväga inhemska adoptioner av familjehemsplacerade barn.

*2014/15:423 av Robert Hannah (FP):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inrätta ett frivilligt testamentsregister hos Skatteverket.

*2014/15:426 av Cecilia Widegren (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten att se över regelverket för inhemska adoptioner.

*2014/15:452 av Boriana Åberg (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om avskaffande av laglotten.

*2014/15:454 av Boriana Åberg (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om adoption av vuxna.

*2014/15:459 av Kristina Nilsson (S):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om umgängesrätt för mor- och farföräldrar.

*2014/15:463 av Fredrik Lundh Sammeli och Helén Pettersson i Umeå (S):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att rutinerna för fastställande av faderskap bör förenklas.

*2014/15:490 av Susanne Eberstein och Ingemar Nilsson (S):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att snarast komma med förslag till lagstiftning om obligatorisk registrering av testamenten.

*2014/15:495 av Elin Lundgren (S):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fäders möjlighet att begära faderskapstest.

*2014/15:578 av Helena Bouveng (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om adoption.

*2014/15:772 av Emma Carlsson Löfdahl och Bengt Eliasson (FP):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att separerade föräldrar med gemensam vårdnad om barn ska ha rätt till samma information.

*2014/15:775 av Barbro Westerholm (FP):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över utfallet av 2006 års lagändring i föräldrabalken om mor- och farföräldrars rätt till umgänge med sina barnbarn.

*2014/15:795 av Emma Carlsson Löfdahl (FP):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över reglerna vid förhindrande eller försvårande av umgänge.

*2014/15:828 av Rickard Nordin (C):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att upprätta ett nationellt frivilligt testamentesregister.

*2014/15:985 av Annika Qarlsson (C):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en barnbalk som är likställd föräldrabalken.

*2014/15:988 av Rickard Nordin (C):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett förenklat fastställande av föräldraskap för ogifta par.



*2014/15:1050 av Barbro Westerholm och Bengt Eliasson (FP):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för en lagändring så att barn får rätt till ett eget ombud i form av en särskild företrädare i vårdnadstvister.

*2014/15:1528 av Roland Utbult (KD):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ett barn som förekommer i en rättsprocess ska företrädas av ett ombud.

*2014/15:1599 av Patrick Reslow (M):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över regelverket för fastställande av faderskap för sambor i syfte att modernisera den gällande lagstiftningen.

*2014/15:1629 av Gunilla Nordgren (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en översyn bör göras av lagstiftningen för att öka säkerheten i samband med upprättande av testamenten och deras innehåll och om att införa registrering av testamenten liknande äktenskapsförord.

*2014/15:1852 av Hans Rothenberg och Ulrika Karlsson i Uppsala (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en barnbalk.

*2014/15:1891 av Pia Hallström (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att adoptera svenska medborgare.

*2014/15:1893 av Pia Hallström och Ellen Juntti (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att överväga att se över ett införande av obligatorisk prövning av vårdnaden i de fall där en vårdnadshavare har dödat den andra vårdnadshavaren.

*2014/15:1947 av Krister Hammarbergh (M):*

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över regelverket så att fler barn kan prövas för nationell adoption.

*2014/15:1988 av Gunilla Nordgren och Sailsa Quicklund (M):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en lagändring i föräldrabalken i vad som avser rätten att få vara vårdnadshavare.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka barnperspektivet i 2006 års vårdnadsreform.

*2014/15:2060 av Catharina Bråkenhielm m.fl. (S):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av den lagtext som gäller särkullbarns arvsrätt.

*2014/15:2191 av Kenneth G Forslund (S):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över och föreslå en skärpning av reglerna för gode män.

*2014/15:2197 av Emanuel Öz (S):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om registrering av testamenten.

*2014/15:2202 av Börje Vestlund m.fl. (S):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om retroaktivt ändrade intyg efter ny könstillhörighet.

*2014/15:2261 av Ida Karkiainen (S):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om överförmyndare.

*2014/15:2264 av Roza Güclü Hedin (S):*

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten att ge barn ett ombud vid tvistärenden.

*2014/15:2316 av Jan Björklund m.fl. (FP):*

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om könsneutral familjelagstiftning.

*2014/15:2354 av Finn Bengtsson (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av regelverket för gode män.

*2014/15:2454 av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, FP):*

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att under denna mandatperiod göra en översyn i syfte att stärka skyddet mot umgängessabotage.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att under denna mandatperiod införa en möjlighet till s.k. framtidsfullmakter.

*2014/15:2471 av Eva Lohman och Saila Quicklund (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ytterligare översyn av direktiv och regler för gode mäns uppdrag.

*2014/15:2495 av Linus Bylund m.fl. (SD):*

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att effektivisera processen vid vårdnadstvister.

*2014/15:2517 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge föräldrar möjlighet att fastställa faderskapet under graviditeten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alla vigselförrättare är skyldiga att viga människor som är tidigare ogifta enligt svensk lag.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skärpa kontrollen vid tillsättning av gode män och förvaltare.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utbildning för gode män och förvaltare ska vara obligatorisk.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om obligatorisk yttranderätt för den som får en god man eller förvaltare utsedd.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den som är satt under förvaltarskap och vill avsluta förvaltarskapet alltid ska ha rätt att få förvaltarskapet prövat.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ersättningsnivåerna för gode män ska vara lika.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om höjda ersättningsnivåer för gode män och förvaltare.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa möjligheter till medling i tvister om vårdnad, umgänge och boende.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om intentionerna för gemensam vårdnad.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att fullmaktsäktenskap inte ska erkännas i Sverige
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att fullmaktsäktenskap inte ska vara uppehållstillståndsgrundande.

*2014/15:2529 av Jan Lindholm (MP):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av bättre skydd för enskilda med god man.

*2014/15:2559 av Gustaf Hoffstedt (M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bröstärvingars arvsrätt.

*2014/15:2600 av Annika Qarlsson (C):*

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att låta utreda dagens faderskapspresumtion för att likställa samboskap med giftermål.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att genomföra en översyn av kvaliteten i gode mäns uppdrag.

*2014/15:2663 av Cecilia Widegren m.fl. (M):*

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att snarast möjliggöra fler nationella adoptioner.

*2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD):*

22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en 24-årsregel för att motverka tvångsäktenskap.

*2014/15:2934 av Richard Jomshof och Kent Ekeröth (SD):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en 24-årsregel, likt den som finns i Danmark, för den som gifter sig med någon utanför EU och sedan vill få honom eller henne att anhörrinvandra hit.

*2014/15:2940 av Sara-Lena Bjälkö (SD):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ett testamente ska skrivas i närvaro av en banktjänsteman eller jurist som sedan ska skicka testamentet till tingsrätten för registrering.

*2014/15:2984 av Ewa Thalén Finné m.fl. (M):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om modernare adoptionsregler.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om reglerna för fastställande av faderskap.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en ny lag om framtidsfullmakter och om behörighet i vissa fall för anhöriga.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en översyn av reglerna om särkullbarn och efterlevande makars arvsrätt.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av reglerna om dödsboanmälan avseende information till bröstarvingar.

*2014/15:2989 av Emma Henriksson (KD):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att bekräftelse av faderskap när det är möjligt ska göras under graviditeten.